

Microsoft®

Microsoft®
Word

BOZKIRDA BİR KRAL LEAR

Bozkırda Bir Kral Lear'in hazırlanmasında, MEB Rus Klasikleri dizisinde yayınlanan birinci baskısı temel alınmış ve çeviri dili günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

Yayına hazırlayan : Egemen Berköz

Dizgi : Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Baskı : Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.

Şubat 2000

TURGENYEV

BOZKIRDA

BİR KRAL LEAR

Rusçadan çevirenler:

Erol Güney - Oğuz Peltek

BOZKIRDA

BİR KRAL LEAR

Bir kış gecesini, altı yedi kişi, eski bir üniversite arkadaşımızın evinde toplanmıştık. Konuşma döndü dolaştı, Shakespeare'e, yarattığı tiplere, bu tipleri doğrudan doğruya insanın "öz"ünü derinden kavrayıp doğru bir biçimde canlandırdığına geldi. Bizi en çok, onların yaşamdan alınmış, adım başı raslanabilir olmaları şaşırtıyordu. Her birimiz, karşılaştığımız Hamletleri, Othelloları, Falstaffları; dahası, duruma göre III. Richard ve Macbeth olabilecek tipleri anlatıyorduk birbirimize. Yaşlıbaşlı bir adam olan ev sahibi arkadaşımız: - Ben de baylar, dedi, bir zamanlar bir Kral Lear tanıdım.

Hepimiz:

- Nasıl olur? diye sorduk.

- Öyle işte. İsterseniz anlatayım...

- Lütfen! diyerek anlatmasını istedik.

Arkadaşımız da hemen öyküsüne başladı.

I

On beş yaşına dek bütün çocukluğum, köyde, *** ilinde geniş toprakları olan annemin yurtluğunda geçti. Artık geçmişe karışmış olan bu zamandan bende kalan en unutulmaz anı, yakın komşumuz Martin Petroviç Harlov'un anısıdır. Gerçekten böyle bir anı kolay kolay unutulamazdı. Harlov'a benzeyen birine yaşamım boyunca bir daha raslamadım. Gözlerinizin önüne dev gibi bir adam getirin! Kocaman gövdesinin üstünde boyunsuz, korkunç, bir az da eğri duran bir kafası vardı. Hemen gür kaşlarından başlayan sarımtırak kır renkte bir yığın saç, kafasında dimdik duruyordu. Derisi tüyü yolunmuş bir tavuğu andıran koca yüzünde iri, etli bir burnu vardı. Gök mavisi küçük, ama tepeden bakan iki gözü; yüzüyle bir renkte, eğri, çatlamış, küçük bir ağzı vardı. Bu ağızdan boğuk da olsa çınlayan bir ses çıkıyor; bu ses, kötü kaldırımlı bir sokak üzerinde demir çubuklar taşıyan bir arabanın gıcirtısını andırıyordu. Harlov, her zaman rüzgârlı bir havada, geniş bir yarın öte yanındaki bir adamla konuşuyor gibi bağıra bağıra konuşurdu. Yüzünden neler okunduğunu anlatmak oldukça zordu. Çünkü bu yüz, öyle bir bakışta iyice görülemezdi. Yalnızca bu hoşça gitmeyen bir yüz de sayılmazdı; onda bir büyüklük de göze çarpmaktaydı, ama ne de olsa görülmemiş, şaşırtıcı bir yüz. Ya ellerine ne dersiniz: her biri yastık gibiydi. Ya parmakları, ya ayakları! Anımsıyorum, Martin Petroviç'in iki arşın enindeki sırtına, değirmen taşını andıran omuzlarına saygılı

bir korkuyla bakardım; ama en çok kulakları tuhafına giderdi. Yanaklarının yukarı doğru ittiği girintili çıkıntılı kulakları, bizim "kalaç" dediğimiz ekmeklere benziyordu. Martin Petroviç, kış yaz belinden bir Çerkez kuşağıyla bağlanmış yeşil çuhadan bir Kazak ceketini, ayaklarına da katranlı çizmeler giyerdi. Hiç boyunbağı takmazdı, hem nereye takacaktı ki? Bir boğa gibi, ağır ağır ve güçlkle soluk alırdı. Bir odada, her şeyi kırmaktan, devirmekten sakınır gibi yavaş, dikkatli, sinsi sinsi ve yan yan yürürdü. Gerçekten Herkül gibi güçlüydü; bunun içindir ki bizim oralarda büyük bir saygı kazanmıştı. Halkımız, babayiğitlerin önünde bugün bile saygıyla eğilir. Onun için bir takım söylenceler de uydurulmuştu: Bir kez ormanda karşısına çıkan bir ayıyı elleriyle yere sermiş; bir kez de otlağında gördüğü hırsız bir köylüyü arabasıyla, atıyla birlikte çitin üzerinden atmış... Kısacası, buna benzer daha birçok şey! Kendi gücüyle hiç böbürlenmezdi; "Elim kolum güçlüyse, bu Tanrı vergisidir," derdi. Gene de gururlu bir adamdı; ama gücüyle değil, soyu sopyuyla, akıllılığıyla övünürdü.

- Soyumuz, diyordu, Siveç (İsveç sözünü böyle söylerdi) Harlos'tan gelir. Bu Harlos, pek eski zamanlarda Prens Kara İvan Vasilyeviç döneminde Rusya'ya gelmişti; işte bu Siveç Harlos, kendi yurdunda bir Fin kontu olarak kalmaktansa bir Rus soylusu olmak istemiş, adını soyluların altın kitabına yazdırmıştı. Görün bakın, biz Harlovlar nereden gelmişiz? Bunun içindir ki biz Harlovlar hep sarı saçlarla, açık renkli gözlerle, ak pak yüzlerle dünyaya geliriz. Gerçekten kar altında büyümüşüzdür.

Bir gün ona karşı çıkma cüretini gösterdim; dedim ki:

- Ama Martin Petroviç, Kara İvan Vasilyev diye biri yoktur; Korkunç İvan Vasilyev vardır, "Kara" sanı büyük Prens Vasiliy Vasilyeviç'e verilir.

Harlov, hiç istifini bozmadan:

- Saçlamama, dedi, ben öyle söylüyorsam öyledir.

Bir gün annem, gerçekten pek tok gözlü olduğunu söyleyerek onu yüzüne karşı övmeye kalkıştı.

Harlov, bayağı canı sıkılarak:

- Eh, Natalya Nikolayevna, bunun için de insan övülür mü hiç? dedi. Biz soylular, başka türlü davranamayız ki! Bize bağlı herhangi bir köylünün bizim için kötü şeyler düşünmemesi gerekir. Benim soyum, Harlov'un soyu, pek yükseklerden gelir.

(Bu sözleri söylerken parmağıyla tavanı gösterdi.) Bizde onur olmaz olur mu hiç?

Olmamasına olanak var mı?

Bir kez bizde konuk olarak kalan önemli bir kişi, Martin Petroviç'le alay etmek istedi. Martin Petroviç, Rusya'ya gelen o Siveç Harlos sözüne başlayınca, bu önemli kişi sözünü kesti:

- Şu Goroh Çar (*) zamanında gelen, değil mi? dedi.

Öteki karşılık verdi:

- Hayır, Büyük Prens Kara İvan Vasilyev zamanında, dedi.

- Bence soyunuz sopunuz çok daha eski olsa gerek. Mastodontların, megaliterlerin yaşadığı Nuh tufanı öncelerine dek bile çıkar...

Bu bilimsel terimler Martin Petroviç'e pek yabancı geliyordu. Ama önemli kişinin alay ettiğini anladı.

- Belki, gerçekten soyum pek eskidir, dedi. Atam Moskova'ya geldiği zaman derler ki, orada ekselansınızdan pek aşağı olmayan bir budala yaşıyormuş. Böyle budalalar da ancak bin yılda bir dünyaya gelir.

Önemli kişi, küplere bindi: Harlov ise başını arkaya doğru attı, çenesini ileri

uzatarak homurdandı, çıktı gitti. İki gün sonra yine geldiğinde annem ona çıkışmak

istedi, ama Harlov annemin sözünü keserek:

- Yooo hanımefendi, dedi, ona ders olsun! Karşısında kim olduğunu öğrenmeden bir daha insana sataşmaya kalkışmasın. Daha genç, öğrenmesi gerek.

Önemli konuk, Harlov'la hemen hemen yaşıtı. Ama bu dev adam, herkesi delikanlı yerine koyuyordu. Kendisine pek çok güveni vardı, kimseden de korkusu yoktu. Arada bir:

- Bana bir şey yapmak, kimin haddine düşmüş, öylesi daha anasından doğmamıştır, der, kısık ama insanı sağır edecek denli gür bir sesle gülmeye başladığı.

II

Annem, dostluklarında pek titiz davranırdı; yalnızca Harlov'u ayrı bir sevgiyle

kabul eder, kusurlarına da aldırış etmezdi. Yirmi beş yıl önce atların yuvarlandığı derin bir çukurun hemen başında arabayı durdurarak annemin yaşamını kurtarmış.

Dizginlerle koşumlar paramparça olmuş, ama Martin Petroviç tırnaklarının altından kan fişkırdığı halde gene de tuttuğu tekerleği bırakmamış. Annem onu, evinde

yetiştirdiği on yedi yaşında öksüz bir kızla evlendirmişti. Martin Petroviç, o

zaman kırk yaşlarındaydı. Karısı ince yapılıydı; onu evine avucu üstünde götürmüş,

derlerdi. onunla kısa bir süre yaşadı. Bununla birlikte, kadın ona gene de iki kız

çocuğu doğurmuştu. Annem kadının ölümünden sonra da Martin Petroviç'i korumayı

sürdü. Büyük kızını soyluların gittiği kız sanat okuluna yerleştirdi; sonra da

ona bir koca buldu. İkinci kızını için de bir kısmet hazırlamıştı. Harlov, işlerine

iyi bakardı. Elinde üç yüz hektar kadar toprak vardı, yavaş yavaş da bu toprağın

üzerinde birtakım yapılar yükseltmişti. Köylülerine gelince; onu nasıl saydıklarını

söylemeye gerek yoktur. Ağır gövdeli olduğu için hemen hemen iç yürümez, "Toprak beni taşıyamaz" derdi. Her yere alçak, küçük arabasıyla gider, otuz yaşındaki, yaşlı ve cılız kırsağı kendisi sürerdi. Kırsağın boynunda bir yara izi vardı. Bu yarayı Borodino Savaşı'nda Muhafız Süvari Alayı'ndan bir başçavuşun astıyken almıştı. Bu kırsak, sanki dört ayağıyla aksarmış gibi yürürdü. Yürüyüş bilmezdi, bozuk bir tırısla giderdi. Yolun kıyısındaki mis otlarıyla pelinleri yerdi. Bu zavallı arık atın böyle bir ağırlığı nasıl taşıdığına hep şaşar dururdum.

Komşumuzun kilosunu söylemeye cesaret edemiyorum. Arabada, Martin Petroviç'in arkasında Kazak kılıklı, esmer küçük uşağı Maksimka da vardı. Bütün vücuduyla, yüzüyle efendisine abanırdı. Çıplak ayaklarıyla arka tekerleklerin dingiline basınca, önündeki koca kitleye rasgele yapışmış bir yaprağı ya da bir böceği andırırdı. Gene bu çocuk, haftada bir Martin Petroviç'i tıraş ederdi. Bunun için de bir masanın üstüne çıktığı söylenirdi. Kimi şakacılar da bir yandan bir yana geçmek için efendisinin çenesi çevresinde koşmak zorunda kaldığını söylerlerdi. Harlov, uzun uzun evde oturmayı sevmezdi. Bu yüzden emektar arabasıyla, bir elinde dizgin (dirseğini biraz yukarı kaldırarak öbür elini dizinin üstünde tutardı), kafasının tepesinde kalan küçücük eski kasketiyle sık sık yollarda görülürdü. Ayı gözleri gibi küçük gözleriyle çevresine erkekçe bakar, rasladığı bütün köylüleri, tüccarları, zanaatçıları gür sesiyle selamlar, hiç sevmediği papazlara yakası açılmadık sövgüler savururdu. Bir gün elimde tüfekte yolda bana rasladığı sırada yolun kıyısındaki tavşanı görünce: "Kaçırma! Tavşan!" diye öyle bağırdı ki akşama dek kulaklarım çınladı durdu.

III

Annemin, Martin Petroviç'i eve seve seve kabul ettiğini biraz önce söylemiştim.

Onun kendisine beslediği büyük saygıyı bilirdi. Martin Petroviç annemden söz açılınca her zaman, "Tam bir hanımefendidir, o da bizdendir!" derdi; annemle konuşurken de "velinimetim" sözünü dilinden düşürmezdi. Annemse Martin Petroviç'e kendisine bağlı bir dev gözüyle bakardı, hem de köylü kalabalığına karşı tek başına gitmekten çekinmeyecek bir dev. Böyle bir çarpışma akla bile gelmemekle birlikte, genç yaşta dul kalan annem nedense Martin Petroviç gibi bir koruyucuyu yitirmemek gerektiğine inanırdı. Bundan başka Martin Petroviç dost, tok sözlü, borçsuz, şarap içmez bir adamdı; okuyup yazması kıt olduğu halde hiç de budala değildi. Annemin kendisine büyük bir güveni vardı; vasiyetnamesini hazırlamayı düşündüğü zaman, onu tanık göstermek istemişti. O da takmadan yazamadığı demir çerçeveli yuvarlak gözlüklerini almak için eve gitmişti; gözlüklerini burnuna taktığı halde yine oflaya puflaya çeyrek saat uğraşarak ancak sanını, adını, soyadını yazabilmişti. Bu birkaç sözü, iri iri, kuyruklu, süslü püslü harflerle çizmişti. Bu işi bitirdikten sonra da yorulduğunu, kendisi için yazı yazmakla pire yakalamanın aynı şey olduğunu söylemişti. Kısacası annem, Martin Petroviç'i çok sayardı, ama gene de onu yemek odasından başka bir yere almazdı: çünkü üstünden başından pek keskin bir koku yayılıyordu. Sanki toprak, kuru yaprak, bataklık çamuru kokardı. Yaşlı dadım ona, "Ormanda oturan adam azmanı" derdi. Bizde yemek yediği zaman bir köşeye onun için ayrı bir sofraya kurulurdu. Martin Petroviç buna hiç gücenmezdi; başkalarının, onunla birlikte oturmaktan hoşlanmadıklarını bilirdi. Hem ayrı olunca daha rahat yemek yiyebilirdi; devler zamanlarından beri onun kadar çok yiyen biri çıkmamıştır, diyebilirim. Yemeğin başında yedek olarak yanına iki üç kiloluk lapa tenceresi koydururdu. Annem, "Bu tencere olmazsa beni yersin!" derdi. Martin Petroviç tatlı bir gülümsemeye, "Çok doğru hanımefendi, yerim!" diye karşılık verirdi.

Annem, sıradan bir çift çubuk içinde bile ona danışmadan yapamazdı. Ama konuşmasına da uzun zaman dayanamazdı: "N'oluyor sana kuzum?" derdi, "Bari git de kendini tedavi ettir. Kulaklarımın zarını patlatacaksın. Ses değil, borazan!" Martin

Petroviç çoğu zaman şöyle karşılık verirdi:

- Natalya Nikolayevna, velinimetim, gırtlakımı tutmak elimde değil. Hem siz düşünün. Nasıl ilaç alabilirim? İyisi mi, biraz susayım.

Gerçekten bana öyle geliyordu ki, hiçbir ilaç onu etkilemezdi. Hem, hiçbir zaman da hastalanmış değildi.

Öykü anlatmayı ne bilirdi, ne de severdi. Biraz suratını asarak:

- Uzun söylevler insanın soluğunu kesiyor, derdi.

Yalnız, konuşma 1812 yılına gelince (gönüllüler arasında hizmet etmiş, bayram günleri bir Vladimir kurdelesine bağlı olarak taktığı bir tunç nişanı almıştı) seve seve birkaç öykü anlatırdı. Ama o yıl gerçekten Fransız olan hiç kimsenin Rusya'ya gelmediğini söylerdi. Yalnızca açlık, birkaç cılız çapulcuyu Rusya'ya atmıştı.

Kendisi de ormanlarda bu serserilerden epey avladığını anımsıyordu.

IV

Ama, bu boyun eğmez, kendisine güvenen devin bile kimi zaman kuruntulu, düşünceli anları olurdu. Görünüşte hiç neden yokken birdenbire üstüne bir can sıkıntısı gelir, odasına kapanır, arı kovanı gibi vızıldamaya başlardı. Kimileyin de küçük

Maksimka'yı çağırır, nasılsa eve giren biricik derginin, Novikovskiy'in

"Çalışanların Boş Vakitleri" (*) adlı dergisinin, başı sonu olmayan bir sayısından okumasını ya da bir şarkı söylemesini buyururdu. Her nasılsa sözcükleri heceleye

heceleye okumayı öğrenmiş olan Maksimka, vurguları yalan yanlış söyleyerek var gücüyle şöyle tümceler okurdu: "Ama, insan tutkulu varlıklarda bulduğu o boşluktan

pek kötü sonuçlar çıkarır. Her varlık diyor, bana mutluluk sağlayamaz." Ya da incecik bir sesle yanık bir türkü tutturdurdu. Bu türküde de ancak şu sözcükler anlaşılabilirdi: "Hey a...man... a...man...ya...an...dım!" Martin Petroviç de başını salladı, bu dünyada her şeyin gelip geçeceğini, yok olup gideceğini düşünürdü. Eline nasılsa, yanaklarını şişirerek ortadaki mumu üfleyen kişilerle rüzgârları simgeleyen bir basma resim geçmişti. Resmin altında şöyle bir satır yazılıydı: "İnsan yaşamı işte böyledir!" Bu resim, Martin Petroviç'in çok hoşuna gitmişti.

Resmi odasına astı, ama kuruntulu ve üzgün olmadığı zamanlarda kendisini sıkması diye ters çeviriyordu. Bu dev adam ölümden korkardı, ama kuruntu bunalımları arasında bile dinin, duanın yardımını pek seyrek isterdi. Daha çok kendi zekâsına güvenirdi. Ayrıca dindar bir yanı yoktu. Kilisede pek görünmezdi. Ama vücudunun oylumundan dolayı herkesi dışarda bırakmamak için gitmediğini söylerdi. Bunalım, çoğu zaman şöyle biterdi: Martin Petroviç, ıslık çalmaya başlar, gürleyen sesiyle arabasının koşulmasını buyurur, boş kalan elini kasketinin önünde babayiğitçe sallayarak sanki, 'Bana artık vız gelir,' demek istermiş gibi bir komşusuna giderdi; tam bir Rus işte.

V

Martin Petroviç tipinde babayiğitler, çoğu zaman soğukkanlı olurlar. O ise tam tersine, pek kolay öfkelenirdi. Onu en çok çileden çıkarana da rahmetli karısının kardeşi Biçkov'du. Biçkov, küçük yaşından beri Suvenir takma adını taşırdı; herkes, hizmetçiler bile onun bu adla çağırır, yalnızca onlar Suvenir Timofeyiç derlerdi. Gerçek adını, sanırım kendisi de bilmiyordu. Suvenir, yarı sığıntı, yarı dalkavuk,

herkesin aşığı gördüğü bayağı bir adamdı; tek sözcükle söylersem, çanak yalayıcıydı. Ağzının bir yanında hiç diş yoktu. Bu yüzden buruşuk, küçük yüzü bir yana eğilmiş görünüyordu. Durmadan oraya buraya seğırtirdi; ya çamaşırılığa koşar, ya yazıhaneye girerdi. Papazların dairesine, muhtarın izbesine girer çıkardı. Kendisini her yerden kovarlardı, o ise biraz bozultur, şaşş gözlerini kırpar, bir şişe çalkanışına benzeyen sesiyle gülerdi. Bana öyle gelirdi ki, Suvenir'in parası olsaydı, ahlaksız, kötü, dahası katı yürekli bir adam olurdu. Ama yoksulluk, hiç de istemediğı halde kolunu kanadını kırmıştı. Ancak bayram günlerinde içki içmesine izin verilirdi. Annemin buyruğıyla iyi giydirilirdi. Çünkü akşamleyin piket ya da boston (*) oyununa onun da katılması gerekirdi. Suvenir'in en çok kullandığı sözlerse "ben, işte, işte izin verin... şindik!" sözleriydi. Annem biraz canı sıkılarak, "Nedir bu şindik, şindik!" diye sorardı. Suvenir, hemen ellerini arkasına atar, korkuyla mırıldanırdı: "Nasıl isterseniz, hanımefendi, nasıl isterseniz." İşi gücü kapıları dinlemek, dedikodu etmek, en çok da başkalarını alaya almak, onların dalına basmaktı. Bunları yaparken de sanki haklıymış ya da herhangi bir şeyin öcünü alıyormuş gibi bir hali olurdu. Martin Petroviç'e "kardeşim" derdi, onu iyiden iyiye bıktırılmış, usandırmıştı. Çevresinde sıırıtarak dört döner, "Siz kardeşimi, Margarita Timofeyevna'yı niçin mezara soktunuz?" derdi. Bir gün sıcağa, güneşe düşman olan komşumuzun pek sevdiği, hiç sinek görünmeyen, serin bilardo odasında oturuyorduk. Suvenir, bilardoyla duvar arasında oturan Martin Petroviç'in çevresinde dolaşşp birtakım kaş göz işaretleri yapıyor, onu alaya alıyordu. Sonunda Martin Petroviç'in sabrı tükendi, Suvenir'i itmek istedi. İki elini iter gibi ileri uzattı. Bereket versin Suvenir, bu vuruştan kurtulabildi. Kardeşinin avuçları bilardonun kıyısına değıdi, bu ağır köy bilardosunu döşemeye

bağlayan altı vida birden yerinden çıktı... Suvenir bu güçlü ellerin altına düşmüş olsaydı, kim bilir durumu nice olurdu.

VI

Uzun zamandan beri Martin Petroviç'in evini nasıl kurduğunu, nasıl çekip çevirdiğini öğrenmeyi merak ediyordum. Bir kez onu atla Yeskovo'ya (yurtluğu oradaydı) dek götürmeyi önerdim. Martin Petroviç, "Bak sen," dedi, "krallığımı görmek istiyorsun ha! Hadi gel, sana bahçeyi de, evi de, ambarları da göstereyim. Gösterecek epey şeyim var hani!" Yola çıktık. Köyümüzden Yeskovo'ya ancak üç kilometrelik bir yol vardı. Birdenbire Martin Petroviç hiç kımıldamayan kafasını sağa sola çevirmeye çalışarak, kollarını da iki yana sallayarak gürledi:

- İşte benim krallığım. Hepsi benim.

Harlov'un yurtluğu, tatlı eğimli bir tepenin doruğundaydı. Aşağıda, küçük bir derenin yanında, birbirine yapışmış birkaç kötü mujik kulübesi vardı. Bir bent üzerinde damalı bir etek giymiş yaşlı bir kadın, sıkılmış olduğu çamaşırları sopayla alabildiğine dövüyordu. Martin Petroviç, "Aksinya!" diye öyle gür bir sesle bağırdı ki, yandaki yulaf tarlasından kargalar uçuştı.

- Kocanın şalvarlarını mı yıkıyorsun?

Yaşlı kadın, birdenbire döndü, yerlere kadar eğildi, hafif bir sesle:

- Şalvarları efendim, dedi.

- Peki, peki.

Martin Petroviç, yarı çürümüş çit boyunca tırıs tırıs giderek:

- İşte bak, dedi, bu benim kenevirim, şu da köylülerin. Aradaki farkı görüyorsun ya? Bu da bahçem. Şu elma ağaçlarımı, söğütleri kendi elimle diktim. Eskiden burada

hiç ağaç yoktu. Bak, benden ibret al dostum.

Şarampolla çevrili avluya girdik. Tam kapının karşısında sap saman örtülü yıkık bir sundurmayla alçacık direkler üstünde küçük bir merdiven başı vardı. Bir yanda, ayağı üzerinde duran bir tavuğu andıran, yapısı daha yeni başka bir sundurma görölüyordu.

Harlov seslendi:

- Bak da örnek al. Bir babalarımızın yaşadığı kulübeye bak, bir de benim kendime kurduğum saraya.

Ama bu saray, mukavvadan bir evi andırıyordu. Hepsi birbirinden çirkin, birbirinden tüylü beş altı köpek, havlayarak bizi karşıladılar.

Martin Petroviç:

- Çoban köpekleri, diye anlatmaya başladı. Hepsi Kırım cinsidir! Şşşt, keratalar! Hepinizi gebertirim şimdi.

Yeni sundurmanın eşiğinde uzun bir dokuma kaput giymiş genç bir adam göründü.

Martin Petroviç'in büyük kızının kocasıydı. Çevik bir koşuyla arabaya doğru seğırtti. Arabadan inen kayınbabasını bir eliyle dirseğinden tuttu, öbür eliyle de Harlov'un bütün gövdesiyle eğilerek arabada oturulan yer üzerinden geçirdiği o dev ayağını tutmak ister gibi davrandı. Sonra attan inmeme için bana da yardım etti.

Harlov, birden bağırdı:

- Natalya Nikolayevna'nın oğlu! Bize gelme lütfunda bulundu. Onu iyi ağırlamalı.

Evlampiyuşka (büyük kızının adı Anna, küçüğünün Evlampiya idi) nerde?

Anna, kapının yanındaki pencereden başını uzatarak:

- Evde değil, mine çiçeği toplamaya gitti.

Harlov:

- Peynir var mı? diye sordu.

- Var.

- Kaymak var mı?

- Var.

- Öyleyse hepsini masaya getir, ben de o zamana kadar küçük beye çalışma odamı göstereyim.

Bana parmağıyla işaret ederek:

- Buyurun, buraya... buraya, dedi.

Evinde bana 'sen' demiyordu. Öyle ya bir evsahibi nazik olmalıydı, değil mi? Beni koridordan geçirdi. Geniş bir kapının eşiğinden yan yan girerek:

- İşte çalışma odam, buyurun! dedi.

Bu çalışma odası, hemen hemen boş, sıvasız bir odaydı. Duvarlara yer yer çakılan çivilerde iki kırbaç, kızılı çıkmış üç köşe bir şapka, çakmaklı bir tüfek, bir pala, üzerinde bakır levhacıkları olan bir at gerdanlığı, bir de rüzgârda yanan mumu gösteren o ünlü resim; bir köşede çiğ renklerle süslü bir halı örtülü tahta kanape duruyordu. Yüzlerce sinek, tavanın altında vızıldayıp duruyordu. Gerçekten oda serindi, ama Martin Petroviç'in her yerde peşinden gelen o orman kokusu burada daha da güçlüydü.

Harlov:

- Nasıl, çalışma odamı beğendin mi? diye sordu.

- Çok güzel, dedim.

Harlov, yeniden 'sen' diyerek:

- Bak, dedi, şu Felemenk hamutuna. Ne güzel, ne güzel. Bir Yahudi'den bir şeyle değişerek aldım. İyice bak hele.

- Evet, güzel doğrusu.

- Hem de dayanıklı. Bir kokla bakalım. Ne deri, ne deri.

Hamutu kokladım. Acı yağ kokuyordu, o kadar.

Harlov:

- E, oturun bakalım, şu küçük sandalyeye. Konuğum olun, dedi. Kanapeye oturup

gözlerini kapadı, uykuya dalmış gibi göründü. Dahası, hafiften solumaya başladı.

Ona sessiz sessiz, hayran hayran bakıyordum, şaşmamak elimden gelmiyordu; bir dağ gibiydi beyler.

Birdenbire silkindi:

- Anna! diye bağırdı. Kocaman karnı denizde bir dalga gibi kabarıp indi. Neredesin?

Hadi çabuk ol! İşitmiyor musun yoksa?

- Her şey hazır babacığım, buyurun, diye kızının sesi duyuldu.

Martin Petroviç'in buyruklarını böyle çabuk yerine getirmelerine içimden şaşarak

onun ardından salona girdim. Orada beyaz çiçekli, kırmızı bir masa örtüsünün

üstünde güzel bir kahvaltı hazırlanmıştı; peynir, kaymak, has ekmek, toz şekerli

zencefil vardı. Ben peyniri yutarken Martin Petroviç tatlı bir sesle:

- Ye dostum, ye oğlum. Bizim köy yemeklerimizi beğenmezlik etme! dedikten sonra bir

yana oturdu, gene kestirmeye daldı. Önümde, Anna Martinovna hiç kımıldamadan

gözlerini yere eğmiş duruyordu; ben de pencereden kocasının atımı avluda nasıl

gezdirdiğini, gem suluğunu kendi eliyle nasıl sildiğini görüyordum.

VII

Annem, Harlov'un büyük kızını pek sevmez, "Biraz gururluca," derdi. Gerçekten Anna

Martinovna, anneme saygılarını sunmaya hemen hiç gelmezdi. Annemin karşısında

soğuk, gururlu bir tavır takınırdı. Oysa onu yatılı okulda okutan, evlendiren, nikah gününde kendisine bin rubleyle biraz eskice de olsa bir keşmir şalı veren, gene annem olmuştu. Anna Martinovna orta boylu, ince yapılı, çevik davranışlı, sık ve açık sarı saçlı bir kadındı; güzel esmer yüzünde biraz garip, ama hoş giden açık mavi, biraz çekik iki göz beliriyordu. Burnu düzdü, dudakları ince, çenesi sipsivriydi. Onu her gören, kesinlikle, "Ah, pek zekisin, ama yezitsin!" derdi. Gene de onda çekici bir şey vardı. Yüzünde yer yer görünen benler, bu çekiciliği daha da artırıyordu. Ellerini baş örtüsünün altına saklayarak yukardan aşağı (ben oturuyorum, o ise ayakta duruyordu) gizliden gizliye beni süzüyor; dudaklarında, uzun kirpiklerinin gölgelediği yanaklarında kötü bir gülümseme beliriyordu. Bu gülümsemenin sanki "Ah, seni şımarık küçük bey seni!" der gibi bir anlamı vardı. Her soluk alışında burun delikleri hafifçe açılıyordu. Bu da insana oldukça garip görünüyordu. Bana öyle geliyordu ki, Anna Martinovna beni sevse ya da yalnızca incecik, diri dudaklarıyla öpmek istese sevincimden tavana dek zıplardım. Çok sert, çok titiz olduğumu biliyordum; köylü kadınlarla hizmetçiler, ondan şeytandan korkar gibi korkarlardı. Ama nasıl anlatayım, düşlemimi altüst ediyordu işte. Aslında on beşime de henüz basmıştım. Eh, o yaşlarda da...

Martin Petroviç, yeniden silkindi:

- Anna, diye bağırdı. Biraz piyanoyu zımbırdatsana. Küçük beyler böyle şeyleri severler.

Çevreme bakındım, odada az çok piyanoyu andıran bir şey vardı. Anna Martinovna:

- Baş üstüne babacığım, dedi. Ama kendilerine ne çalayım bilmem ki... Hoşlarına gitmez sanırım.

- Öyleyse Sanat Okulu'nda sana neler öğrettiler?

Anna Martinovna'nın yırtıcı kuşların sesini andıran, çınlayan, iniltili, ama çok

hoş bir sesi vardı.

Martin Petroviç:

- Hımmm, dedi, düşünceye daldı. Öyleyse ambarımı görmek ister misiniz? Sizi Volodka götürsün.

Atımı hâlâ avluda gezdiren güveysine:

- Volodka, diye bağırdı. Küçük beyi ambara götür, bütün çiftliği gezdir. Ben biraz uyuyacağım. Hadi, güle güle.

Martin Petroviç çıktı, ben de arkasından çıktım. Anna Martinovna, biraz canı sıkılmış gibi sofrayı toplamaya başladı. Kapının eşiğinde dönüp onu selamladım. Ama selamımı görmemiş gibi yeniden, hem de eskisinden daha zalimce gülümsedi.

Harlov'un güveysinden atımı aldım, dizgininden tuttum. Birlikte ambara gittik. Ama orada ilgimi çekecek hiçbir şey yoktu; kılavuzum da genç bir çocuğun çiftlik işlerine ilgi göstereceğini pek düşünmediği için, yan yana bahçeden geçip yola çıktık.

VIII

Harlov'un güveysini iyi tanırdım. Adı Vladimir Vasiliç Slötkin'di. Annemin işlerine bakan küçük bir memurun oğluydu. Çocuk denecek yaşta öksüz kalan bu genci annem yetiştirmişti. Önce bölge okulunda okutmuş, çiftliğimizin bürosunda çalıştırdıktan sonra devlet mağazalarından birine yerleştirmiş; sonunda da Martin Petroviç'in kızıyla evlendirmişti. Annem ona 'çifitçik' derdi. Gerçek kıvrık saçlarıyla pişmiş mürdüm eriğini andıran, kara ve her zaman nemli gözleriyle, şahin burnuyla, yayvan kırmızı ağzıyla tam yahudi tipi vardı. Yalnızca teni apaktı. Kendisi de

oldukça yakışıklıydı. Her zaman hizmete hazırды, yeter ki, iş kendi çıkarına dokunmasın; dokunduğu zamansa kızar, köpürür; ağlamaktan bile kendini alamazdı. Bir paçavrayı yüz kez anımsatır; sözü yerine getirilmeyince öfkelenir, bağırır, çağırırdı. Tarlalarda omzunda tüfekte dolaşmayı pek severdi. Bir tavşan, bir yaban ördeği vurunca eşsiz bir zevkle av çantasına kordu. "E, yeter artık, gezdiğin yeter! Şimdi bana hizmet edeceksin!" derdi.

Atıma binerken bana yardım etti. Kekeleyerek:

- Atınız ne güzel, dedi. Ah benim de böyle bir atım olsa! Ama nerde bizde o talih.

Bari annenize bir söylemeniz...

- Size söz mü verdi?

- Ah, söz vermiş olsaydı, tabii iş başka olurdu. Vermedi, ama o büyük cömertliğiyle...

- Martin Petroviç'e söylemeniz.

Slötkin, her heceyi uzatarak:

- Martin Petroviç mi? dedi. Ona göre, benimle şu uşak Maksimka arasında hiçbir fark yoktur. Bizi süründürüyor işte. Bunca çalışmamızın hiç karşılığını gördüğümüz yok.

- Sahi mi?

- Vallahi öyle. Bir kez inadım inat dedi mi, ne yapsanız para etmez. Rica etsen de, etmesen de vız gelir ona. Anna Martinovna yok mu, şu karım Anna Martinovna da onun gözdesi değildir. O, Evlampiya Martinovna'yı sever.

- Aah ah, diyerek birdenbire kendi sözünü kesti. Umutsuzlukla ellerini silkti:

- Aman Tanrım! Bakın, bakın, iki ölçek kadar yulaf biçmişler, alçağın biri bizim yulafi biçmiş. Ne insanlar, ha? Gel de böyle bir yerde yaşa! Haydutlar, haydutlar!

Tevekkeli değil, Yeskov'dan, Beskov'dan, Yerin'den Belin'den sakınmalı, derler!

(Bunlar çevredeki dört köyün adıydı.) Aah ah, Tanrım, bir buçuk, belki de tam iki rublelik zarar var.

Slötkin'in sesinde hemen hemen hıçkırıklar duyuluyordu. Atımı mahmuzladım, ondan ayrılıp uzaklaştım. Slötkin'in haykırışları hâlâ kulağıma geliyordu. Birdenbire yolun dönemecinde, Anna Martinovna'nın dediği gibi tarlaya mine çiçeği toplamaya giden Harlov'un ikinci kızı Evlampiya'ya rasladım. Başına bu çiçeklerden yapılmış sık bir çelenk sarmıştı. Sessizce selamlaştık. Evlampiya, ablası gibiydi, hiç de çirkin değildi. Yalnızca bambaşka bir tipti. Uzun boylu, iri yapılıydı. Her şeyi iriydi; başı, ayakları, elleri, kar gibi beyaz dişleri, koyu mavi patlak gözleri, her şeyi gösteriliyordu; şaka mı bu, Martin Petroviç'in kızı! Ama gene de güzeldi. Sarı, gür saç örgülerini nereye koyacağını bilmediği için başına üç kez dolamıştı. Gül gibi taze, ahududu gibi kırmızı, pek hoş bir ağzı vardı. Konuştuğu zaman da üst dudağının ortası pek sevimli bir durumda yukarı doğru kalkıyordu. Ama iri gözlerinin bakışında yabanıl, sert bir anlam vardı. Martin Petroviç, ondan söz açarken "Serbest bir kız, damarlarında Kazak kanı var!" derdi. Bu devanası kız, bana nedense korku veriyor, babasını çok anımsatıyordu.

Biraz daha uzaklaştım. Onun gür, sürekli, biraz sert sesiyle, tam bir köylü kızı sesiyle şarkı söylediğini işittim. Sonra birdenbire sustu. Arkama döndüm, tepeden aşağı doğru bakınca, kaynıyla birlikte biçilen yulaf tarlası önünde durduğunu gördüm.

Harlov'un güveysi ellerini sallayıp o yeri gösteriyor, kızsız hiç kımıldamıyordu.

Güneş uzun boyunu aydınlatıyor, başındaki o mine çiçeği çelengi mavi mavi parlıyordu.

Beyler, annemin bu ikinci kıza da bir nişanlı hazırladığını, sanırım daha önce söylemişim. Bu nişanlı, en yoksul komşularımızdan biri olan emekli binbaşı Gavriilo Feduliç Jitkov'du. Bu adam artık pek genç sayılmazdı, biraz da övünerek söylediği gibi feleğin çemberinden geçmişti. Şöyle böyle okur yazardı, budalalığına da diyecek yoktu. Ama içinden annemin çiftliğinde baş kahya olmayı kuruyordu. Çünkü kendisini yaman bir iş adamı sayıyordu. Dişlerini gıcırdatarak: "Başka işten pek çakmam ama, köylülerin dişlerini dökmeye gelince, benim üstüme yoktur. Buna askerlikte alıştım," derdi. Jitkov, bu denli budala olmasaydı, annemin yanına taş çatlasa başkahya giremeyeceğini bilirdi; çünkü girebilmesi için annemin, yüzdeyüz güvenini kazanmış, tuttuğunu koparan, işten anlar bir adam olan Lehli Kvitsinski'yi çıkarması gerekirdi. Jitkov'un uzunca yüzü, bir at suratını andırıyordu. Tozlu sarı renkteki saçları, gözlerinin altına dek bütün yüzünü kaplıyordu. En soğuk zamanlarda bile yüzünde, çiğ gibi ter damlaları görünüyordu. Annemi görür görmez hazırola geçer, hizmet etmek çabasıyla sağa sola sallanır, iri ellerini kalçalarına vura vura kımıldatırdı. "Buyur, ne istersen yaparım!" der gibi bir görünüşü vardı. Annem, onun ne mal olduğunu iyi bilmekle birlikte, gene de Evlampiya ile evlenme işi için uğraşmaktan geri kalmıyordu. Yalnızca bir gün:

- Ama dostum, onunla anlaşabilir misin bilmem? dedi.

Jitkov hoşnut hoşnut gülümsedi:

- Ne diyorsunuz Natalya Nikolayevna, bütün bölüğü gereği gibi yönetmiş, hepsini mum gibi yapmış bir adamım. Bir kadını mı yönetemeyeceğim?

Annemin biraz canı sıkıldı:

- Bölük başka, eğitim öğrenim görmüş bir kız başka, dedi.

- Canım, Natalya İvanovna, bilmez olur muyum? Genç kız, elbette nazik bir yaratık.

Annem en sonunda:

- Eh, dedi, Evlampiya da kendini kolay kolay ezdirmez.

X

Bir haziran akşamı, uşak, Martin Petroviç'in geldiğini haber verdi. Annem, bu gelişe şaştı. Bir haftadan beri onu görmemiştik, ama hiç bu denli geç vakit gelmezdi. Hafif bir sesle, kendi kendine:

- Bir şeyler var sanırım, dedi.

Martin Petroviç odaya girdi, kapının hemen yanındaki sandalyesine çökuverdi. Yüzü öyle garip, öyle düşünceli, öyle solgun görünüyordu ki, annem istemeye istemeye gene aynı sözleri yineledi. Martin Petroviç, anneme küçücük gözlerini dikip sustu; ağır ağır iç çekti, yeniden sustu. Sonunda, "bir iş için.. pek özel bir iş.."

dolayısıyla geldiğini söyledi.

Bu birbirini tutmaz sözleri söyledikten sonra, birdenbire ayağa kalktı, dışarı çıktı.

Annem, çingırağı çaldı. Gelen uşağa, Martin Petroviç'in ardından koşmasını, ne yapıp edip onu geri çevirmesini söyledi. Ama o, uşak yetişinceye dek, arabasına binip gitmeye vakit bulmuştu.

Yüzündeki garip görünüşten, tuhaf davranışlarından, şaşkınlığa, kaygıya düşen annem, ertesi sabah kendisine bir adam göndermeye hazırlanırken Martin Petroviç çıkageldi. Bu kez daha yatışmış görünüyordu. Annem onu görür görmez:

- Söyle dostum, dedi; söyle, ne oldu sana? Ne yalan söyleyeyim, dün, bizim ihtiyar sakın aklını oynatmış olmasın? diye düşündüm.

Martin Petroviç:

- Hayır hanımefendi, ben aklımı oynatacak adamlardan değilim. Sizinle bir iş için

görüşmeye geldim, dedi.

- Ne gibi bir iş?

- Yalnız, bu şey sizi rahatsız eder mi bilmem?

- Söyle, söyle. Dosdoğru söyle. Yüreğimi oynatma! Bu şey demek de ne demek? Hadi doğrusunu söyle. Yoksa yine mi kuruntular bastı sana?

Harlov somurttu:

- Hayır, kuruntu değil; kuruntu bende yeni ay doğunca olur. Yalnız izin verin de size sorayım. Siz ölüm konusunda ne düşünüyorsunuz?

Annem şaşırıldı:

- Ne konusunda?

- Ölüm... Ölüm bu dünyada kimseyi esirger mi?

- Bu da nereden geldi aklına senin? İçimizde eceli gelmeyecek kim var? Dev gibi bir adamsın ama, senin de sonun gelecek.

Harlov, başını eğerek:

- Evet, doğru, gelecek, dedi.

Biraz sustuktan sonra:

- Bir düş gördüm de... diye mırıldandı.

Annem, sordu:

- Ne diyorsun?

- Bir düş. Ben çok düş görürüm.

- Sen mi?

- Evet, bilmiyordunuz, öyle mi?

Harlov, göğüs geçirdi:

- Bir haftadan çok oluyor. Petro Perhizi'nden bir gün önceydi. Öğle yemeğinden sonra kanapeye uzanmıştım; birden uyuyakalmışım! Baktım, odama kara bir tay girdi, oynamaya, zıplamaya, dişlerini göstermeye başladı. Kapkara bir taydı.

Harlov sustu, annem:

- E, sonra? diye sordu.

- İşte bu tay, bana birdenbire arkasını çevirdi. Sonra sol dirseğimin en nazik yerine çifte attı!.. Uyandım, baktım: kolumu kaldıramıyorum, sol bacağım da öyle.

E, dedim, inme indi. Ama gene de kolum biraz sonra kımıldamaya başladı. Yalnızca uzun zaman oynaklarım karıncalandı durdu, hâlâ da öyle. Avcumu açınca karıncalar hemen koşuşmaya başlıyor.

- Martin Petroviç, demek, elinin üstüne yatıp uyumuşsun.

- Hayır hanımefendi, öyle değil. Bu bir haber... ölüme yaklaşıyorum demek.

Annem:

- Yok canım, dedi.

- Bir haberdi bu! Yani, hazırlan oğul demek istiyordu. Bunun içindir ki hanımefendi, size hemen bunu söylemek gerektiğini anladım.

Sonra birdenbire bağırarak:

- Ölüm, Tanrı'nın ben kulunu, beklenmedik bir zamanda, hazırlıksız yakalamasın diye kafamda şöyle bir şey tasarladım: Şimdiden, henüz yaşıyorken, çiftliğimi Tanrı'nın bana esinlediği gibi, iki kızım arasında, Anna ile Evlampiya arasında pay etmeye karar verdim.

Martin Petroviç durdu, göğüs geçirdi; sonra:

- Hem de hiç zaman yitirmeden; hemen, dedi.

Annem:

- Eh, dedi, bu kötü bir şey değil! Yalnızca bana öyle geliyor ki, boşuna acele ediyorsun?

Harlov, sesini daha çok yükselterek:

- Bu işte, yasal yollardan gitmek istediğim için, oğlunuz Dimitriy Simenoviç'i göndermenizi rica ediyorum. Siz hanımefendiyi rahatsız etmeye kalkışmıyorum.

Akrabam Biçkov'aysa bu işi bir görev olarak veriyorum. Mülklerimin kızlarıma verilmesi konusunda gereken resmi tutanak ve iki kızımın, evli olan Anna'yla bekar olan Evlampiya'nın mülkiyetlerine verilmesi için resmi tutanağa konan hüküm öbür gün, Yeskovo ya da Kozulkin adlı yurtluğumda şimdiden çağrılmış kimselerin katılmasıyla yapılacak olan toplantıda okunacağından, orada bulunmalarını rica ediyorum.

Martin Petroviç, besbelli ezberlediği, sık sık iç çekmeleriyle kestiği bu söylevini güçlkle bitirdi... İnsana, okurken göğsünde yetecek kadar hava kalmadı gibi geliyordu. Solmuş olan yüzü gene her zamanki kırmızılığını aldı. Birkaç kez yüzündeki terleri sildi. Annem:

- Bu mal bölümü tutanağını şimdiden yazdın, öyle mi? Ne çabuk yaptın bu işi?

- Eh, zaman bulduk. Gece gündüz demedik, çalıştık.

- Kendin mi yazdın?

- Volodka yardım etti.

- Dilekçeyi verdin mi?

- Verdim. Yargıtay kabul etti. Hemen bir kurul gönderip mal bölüşümünde bulundurması için bölge mahkemesine yazdı.

Annem gülümsedi:

- Anladım Martin Petroviç. Her şeyi düşünüp taşınmışsın. Bu işte parayı pulu

esirgemedin ha?

- Esirgemedim, hanımefendi!

- Şimdi de bana akıl danışmaya geldiğini söylüyorsun. Eh, peki, Mitinka gitsin, Suvenir'i de birlikte gönderirim. Kvitsinski'ye de söylerim... Gavril Feduliç'i çağırmadın mı?

- Gavril Feduliç'i mi? Bay Jitkov'u mu? Ona da haber verdim. Nişanlı olduğu için gelmesi gerek!

Martin Petroviç'in bütün söz gücünü tükettiği belliydi. Bana öyle geliyordu ki, annemin bulduğu nişanlıyı pek gözü tutmuyordu. Belki de sevgili Evlampiyası için daha parlak bir kısmet bekliyordu. Sandalyesinden kalktı, ayaklarını birbirine çarptı:

- Kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederim!

- Nereye gidiyorsun? Otur. Kahvaltı getirsinler.

- Çok teşekkür ederim, ama olmaz! Eve gitmeliyim.

Geri geri çekildi. Her zamanki gibi kapıdan yan yan geçmek üzereyken annem:

- Dur, dur, dedi. Sen çiftliğin hepsini mi kızlarına pay ediyorsun? Kendine bir şey bırakmıyor musun?

- Elbette hepsini.

- Ya sen kendin nerede oturacaksın?

Harlov bu soruya öyle şaşı ki, ellerini sallamaktan kendini alamadı:

- Nasıl nerede oturacağım? Bugün dek nerede oturduysam gene orda otururum.

Yaşamımda ne değişiklik olabilir?

- Senin kızlarına, güveyine bu denli güvenin var demek?

- Yani, Volodka'dan mı konuşuyorsunuz? Canım, o her zaman istediğim gibi

kullanabileceğim bir paçavradır. Ne gücü var onun? Kızlarıma gelince; ilk görevleri ölünceye dek beni yedirmek, içirmek, giydirmek değil mi? Ben de uzun zaman onlara yük olacak değilim. Ölüm de yaklaştı zaten.

Annem:

- Ölüm Tanrı'nın emri, dedi, gerçekten de söylediğim gibi kızlarının görevidir sana bakmak! Gücüne gitmesin, Martin Petroviç, ama büyük kızın Anna pek büyüklük taslıyor, öbürüyse biraz yabanice.

Harlov annemin sözünü keserek:

- Ne diyorsunuz, Natalya İvanovna, dedi, kızlarım... sizce yani itaat...

etmeyecekler mi? Böyle şey onların aklından bile geçmez. Bana mı karşı gelecekler?

Kime, babalarına karşı mı? Buna cüret edebilirler mi hiç? İlenirim sonra. Bütün

ömürlerini korku içinde, söz dinleyerek geçirdiler. Şimdi birdenbire... Tanrım!

Olmaz öyle şey!

Harlov, öksürmeye başladı, sesi kısıldı. Annem onu yatıştırmak için acele etti:

- Eh, peki, dedi, ama gene de onlara mülkünü niçin hemen pay etmeyi düşündüğünü

anlamıyorum bir türlü. Mal mülk senden sonra nasıl olsa onlara kalmayacak mı?

Bunlar hep kuruntuların yüzünden oldu, sanırım.

Harlov, biraz canı sıkılarak:

- Eh, hep kuruntu der, durursunuz. Bunda belki doğaüstü bir gücün etkisi vardır.

Sizse kuruntu diye tutturmuşsunuz. Hanımefendi, ben bu işi şunun için düşündüm:

Gözlerim açıkken neyin kime düşeceğine karar vermek istiyorum. İstiyorum ki,

kızlarımın her biri, babasının, velinimetinin bağışladığı şeyi teşekkürle öpüp

başına koysun, büyük bir iyilik saysın...

Harlov'un sesi, bir daha kısıldı. Annem:

- Yeter, yeter dostum, dedi. Yoksa bu kez gerçekten kara tayı görürsün.

Harlov inleyerek:

- Aman, yalvarırım Natalya İvanovna, bunu söylemeyin. O, beni almaya gelen ölümün ta kendisi. Neyse bana izin. Küçük bey, sizin de, yarın değil öbür gün bize onur vermenizi bekleyeceğim.

Martin Petroviç çıktı, annem arkasından baktı. Başını anlamlı anlamlı salladı:

- Pek iyi belirti değil, dedi, bana döndü, farkında mısın, konuşurken güneşe bakıyormuş gibi hep gözlerini kırıştırıyor. Bil ki, bu kötü bir belirtidir. Böyle yapan kimselerin içleri üzüncüle doludur. Yıkım, onları kollar. Öbür gün Suvenir ve Vikenti Osipiç'le birlikte gidersin.

XI

Belli günde, altı doru at koşulu, dört kişilik büyük aile arabamız çalılımlı çalılımlı gelip evimizin ana kapısında durdu. Arabayı şişman, kır sakallı baş arabacımız Alekseyiç sürüyordu. Harlov'un böyle önemli bir işe girişmesi, bizi törene çağırması, anneme dokunmuştu. Bunun için bu gösterişli arabanın koşulmasını, benim de, Suvenir'in de bayramlık giysilerimizi giymemizi istedi; belliydi ki "protegé"sine (*) saygı göstermek istiyordu. Kvitsinski'yse her zaman frak giyer, beyaz boyunbağı takardı. Suvenir yol boyunca, bir papağan gibi hiç arsız gevezelik etti durdu, kıs kıs güldü. Kardeşinin kendisine de bir şey verip vermeyeceği üzerine konuştu. Aynı zamanda da onu "kaba herif, taş yürekli adam" diye niteliyordu. Sonunda asık yüzlü, titiz bir adam olan Kvitsinski dayanamadı, güçlü Leh ağzıyla:

- Bu boş laflardan usanmadığımız mı daha? dedi. "Hiç kimseyi ilgilendirmeyen" (bu

sözleri çok severdi) saçmalarını söylemeden konuşamaz mısınız?

Suvenir'in canı sıkıldı:

-Şindik, şindik, dedi, şaşşı gözlerini arabanın penceresine dikti.

Aynı hızla koşan atlar, çeyrek saat geçmeden yepyeni, incecik koşumların altında henüz terlemeye başlamışlardı ki, Harlov'un çiftliği görüldü. Arabamız, ardına dek açık duran ana kapıdan avluya girdi. Atların birinin üzerinde oturan arabacı çocuk (pek küçücüktü, ayakları atın yarı gövdesine kadar ancak geliyordu) son olarak incecik bağırışıyla yumuşak eyerin üzerine sıçradı, yaşlı Alekseyiç, dirseklerini gererek kollarını kaldırdı. Hafifçe "Brrrr!" sesi işitildi, arabamız durdu. Bu sefer hiçbir köpek bizi havlayarak karşılamadı. Avludaki, önleri açık gömleklerinin altından kocaman karınları görünen çocuklar da kaşla göz arasında yitivermişlerdi. Harlov'un güveysi, bizi kapı eşiğinde bekliyordu. O sırada ilk gözüme çarpan şey, Hamsin Yortusu'nda olduğu gibi, eşiğin iki yanında duran küçük kayın ağaçları oldu.

Suvenir, arabadan inerken burnundan:

- Amma da gösteriş ha, diye söylendi.

Gerçekten ortalıkta bir tören havası esiyordu. Harlov'un güveysi, saten düğümlü bir kadife boyunbağı takmış, dapdaracık bir siyah frak giymişti. Arkasında duran Maksimka'nın saçları ekmek şirasıyla o kadar ıslatılmıştı ki, yere damlalar düşüyordu. Odaya girdik. Odanın ortasından Martin Petroviç'in yükseldiğini gördük (burada yükselmek sözünü kullanmak yerindedir, çünkü gerçekten bir dağ gibi yükseliyordu). Suvenir'le Kvitsinski, bu dev vücudu görünce neler duyumsadılar bilmiyorum, ama ben güçlü saygıya benzer bir şey duydum. Martin Petroviç kara, dik yakalı, eski kurşuni bir kazakin giymişti; belki de 1812'de giydiği gönüllü üniformasıydı bu. Göğsünde bir tunç madalya parlıyor, yanında bir kılıç

sallanıyordu. Sol eliyle kılıcın kabzasına dayanıyor, sağ eliyle kırmızı çuha kaplı masaya dayanıyordu. Masa üzerinde, iki yazılı kâğıt vardı. Harlov, kımıldamak şöyle dursun soluk bile almıyordu. Duruşunda büyük bir önemlilik, sınırsız, kuşku duyulmaz gücüne karşı büyük bir güvenme vardı. Bizi şöyle hafifçe selamladı, kısık bir sesle, "Buyurun!" diye mırıldandıktan sonra sol elinin işaret parmağıyla yandaki bir sürü iskemleyi gösterdi. Konuk odasının sağ duvarı önünde bayramlık giysilerini giymiş olan iki kızı duruyordu: Anna'nın üzerinde sarı ipek kuşaklı, yeşil leylak rengi bir giysi vardı; Evlampiya, gelincik rengi kurdeleli pembe bir giysi giymişti. Yanında yeni üniformasını giymiş Jitkov duruyordu. Yüzünde her zamanki budalaca görünüş, gözlerinde hırslı bir bekleyiş, tüylü yüzünde de her zamankinden daha çok ter damlası vardı. Konuk odasının sol duvarının yanında, tütün rengi eski bir cüppe giymiş bir papaz oturuyordu. Sert, kirli kahverengi saçları, yorgun, üzüntülü gözleri olan, yaşlı bir adamdı. İri, nasırlı ellerini, ağır ağır dizlerine vuruyordu. Bir de cüppesinin altından parlak çizmeleri görünüyordu. Bütün bunlardan çetin, hoş geçmeyen bir yaşam sürdüğü anlaşılıyordu. Yoksuldu, cemaati çok azdı. Yanında ufak tefek, şişmanca, solgun yüzlü, hırpani kılıklı, kısa kollu, kara gözlü, kırpık bıyıklı polis komiseri oturuyordu; yüzünde neşeli, ama kötü bir gülümseme okunuyordu; yaman bir rüşvetçi olduğu söyleniyordu; kendisine zorba adı bile verilmişti. Ama gene de çiftlik sahipleri, köylüler ona alışmışlardı, onu severlerdi. Çevresine biraz alay eder gibi bakıyor, sanki bütün bu "olup bitenler" onu eğlendiriyordu. Ama asıl ilgilendiği şey, votkayla mezelerdi. Yanında oturan mahkeme üyesiye Martin Petroviç'in verdiği buyrukları büyük bir dikkatle izliyordu. Pek hoş bir adamdı, uzun bir yüzü, kulağından burnuna değin uzanan, Birinci Aleksandr modası, ince favorileri vardı. Bu adam, Martin Petroviç'i ciddi

bakışlarıyla süzüyor, dudaklarını açmadan ikide bir ağzını kıpırdatıp duruyordu. Suvenir, yanına oturdu, bana dönüp "Bu eyaletin baş farmasonu," dedikten sonra kulağına bir şeyler fısıldadı. Bilirsiniz, geçici bölge mahkemesinde bir de üçüncü üyenin yer alması gerekir. O da komiser yardımcısıydı. Ama bütün bölgenin "Yok" adını verdiği bu adam, bir yerde görünmüyordu; gözden yitmişti. Ben Suvenir'in yanına oturdum, Kvitsinski benim yanıma oturdu. Becerikli Lehli'nin yüzünde, kimsenin işine yaramayan böyle bir yolculukta boşu boşuna zaman yitirildiğini düşünen bir adamın can sıkıntısı okunuyordu. Sanki kendi kendine, "Hanımefendi! Soyluların fantezileri! Ah şu Ruslar!..." diyordu.

XII

Hepimiz oturduktan sonra, Martin Petroviç omuzlarını yukarı kaldırdı. Oradakileri iyi bakışlı, küçük gözleriyle süzdü. Gürültülü bir iç çekişten sonra söze başladı:
- Beyler, sizi şu nedenle buraya çağırdım: Gün geçtikçe yaşılanıyorum. Artık güçten düştüm. Şimdiden ölüm belirtileri ortaya çıktı. Ölüm, bize sinsi sinsi yaklaşıyor!
Öyle değil mi, papaz efendi?

Birden irkilen papaz, mırıldanarak:

- Tabii, tabii, dedi.

Harlov, birdenbire sesini yükselterek;

- Bunun içindir ki, dedi, ölüm beni hiç hazırlıksız alıp götürmesin diye şuna karar verdim.

Martin Petroviç, burada iki gün önce anneme söylediği sözleri harfi harfine yineledi.

- Aldığım karara göre, (eliyle masada duran kâğıtlara vurdu) bu tutanak, tarafımdan

imzalandı, yetkili kişiler tanık olarak çağrıldı. Kararım neyse aşağıda nokta nokta belirtilmiştir. Buyurduğum yeter artık!

Martin Petroviç, demir çerçeveli yuvarlak gözlüklerini burnuna taktı. Masadan yazılı kâğıtları aldı, okumaya başladı:

- Ben, mütekait zabitlerden asilzade Martin Harlov; bütün melekât-ı akliyeme sahip olarak, kendi irademle şu taksim kararında iki kızıma (Anna ile Evlampiya'ya dönerek "Selam verin," dedi; kızlar başlarını eğerek selam verdi) neler düşeceğini bütün teferruatıyla anlatıyor; köylülerimin, öteki mülklerimin bu iki kız arasında nasıl taksim edileceğini alenen bildiriyorum. (*)

Komiser, yüzünden hiç silinmeyen gülümsemesiyle Kvitsinski'ye dönüp fısıldadı:

- Bu kâğıdı kendi yazdı. Anlatımı güzel diye kendi okumak istiyor. Ama yasa gereğince hazırlanan bir belgenin bu tür anlatım özentileri olmaması gerekir.

Suvenir, kıs kıs gülmeye başladı. Komiserin bu sözlerine kulak kabartmış olan Harlov:

- Kararıma tümüyle uygundur, diye bağırdı.

Komiser, hızlı hızlı, neşeyle:

- Her bakımdan uygun, diye karşılık verdi. Yalnızca bilirsiniz ki Martin Petroviç, resmi belgenin biçimselliği değiştirilemez. Gereksiz ayrıntıları atmalısınız; siz istediğinizi yazın, ama çeşit çeşit ineklerinize, ördeklerinize mahkeme karışmaz.

Harlov, kendisiyle birlikte odaya girip yaltaklanıcı bir tavırla kapı yanında duran güveysine:

- Gel buraya, diye bağırdı.

Güveysi, bir sıçrayışta kayınbabasının yanına koştu:

- Hadi oku bakalım. Bana zor geliyor. Yalnızca gözünü aç, sözleri yutma. Burada

bulunan beyler her noktayı anlayabilsinler.

Slötkin, kağıdı iki eliyle tuttu; açık, ama biraz titreyen bir sesle, her söze hakkını vere vere, bölüştürme belgesini okumaya başladı. Burada en küçük ayrıntılarına varıncaya dek Anna ile Evlampiya'ya verilen malların, mülklerin, aralarında nasıl bölünmesi gerektiği gösteriliyordu. Harlov, onun okuyuşunu, zaman zaman şu sözlerle kesiyordu:

- Dinliyor musun, Anna; bu, çalışkanlığının ödülü olsun diye; bu senin için küçük Evlampiyam, sana bağışlıyorum.

İki kızkardeştten Anna, yerlere eğilerek, Evlampiya ise yalnızca başını eğerek selam veriyordu. Harlov da onlara ağırbaşlı, ama biraz çatık bir yüzle bakıyordu. Asıl yurtluk, yeni yapı (küçük kız olduğu için, geleneğe uygun olarak) Evlampiya'ya veriliyordu. Güveyinin sesi, hoşuna gitmeyen bu sözleri okurken tizleşiyor, titriyordu. Jitkov ise dudaklarını yalıyordu. Evlampiya ona yan yan baktı. Ben Jitkov'un yerinde olsaydım bu bakış pek hoşuma gitmezdi. Büyük Rus güzellerinin yüzlerinde görülen o aşağı görme, bu bakışta ayrı bir anlam alıyordu. Martin Petroviç, oturduğu odalarda gene oturmak hakkını, yaşaması için gerekli olan her türlü yiyeceği, bir de giyinip kuşanması için ayda on kâğıt rubleyi kendisine ayırıyordu. Belgenin son tümcelerini kendisi okumak istedi:

- Baba olarak kutsal, karşı gelinmez buyruğumun Tanrı buyruğu gibi dinlenmesini isterim. Çünkü ben Tanrı'dan sonra onların başıyım, babasıyım. Kimseye hesap vermek zorunluğunu duymadım, hesap vermedim. İstencime boyun eğerlerse benim iyi duamı alırlar. Dinlemezlerse Tanrı saklasın, ilencim şimdi de, yüzyıllar boyunca da onları vuracaktır. Hayırlısı Tanrı'dan!

Harlov, kâğıdı başından yukarı kaldırdı. Anna, kaşla göz arasında diz çöktü, alnını

döşemeye dokundurdu. Arkasından kocası da aynı şeyi yaptı.

Harlov, Evlampiya'ya:

- Ya sen ne bekliyorsun? dedi.

Evlampiya, kıpkırmızı kesildi, o da yerlere dek eğildi.

Jitkov, bütün gövdesiyle öne doğru eğildi. Harlov, parmağıyla kâğıdın alt ucunu göstererek:

- İmza edin, diye bağırdı. Önce şuraya, "Teşekkür eder, kabul ederim, Anna; teşekkür eder, kabul ederim, Evlampiya," yazın.

İki kız da doğrulup birbiri ardınca imza ettiler; Slötkin de doğrulup kaleme doğru yönelirken, Harlov orta parmağını boyunbağının üstüne dayayıp onu öyle bir itti ki, adamcağız az kalsın düşüp yerlere serilecekti. Sessizlik bir dakika kadar sürdü.

Birdenbire Martin Petroviç, hıçkırır gibi mırıldandı:

- Neyse, artık her şey sizin, dedi. Masadan kalkıp uzaklaştı. Kızlarla güveysi bakiştılar. Ona yaklaşip dirseğinin ucunu öpmeye başladılar, boyları omzuna bile yetişmiyordu.

XIII

Komiser, Martin Petroviç'in yolu yordamıyla hazırladığı tutanağı okudu; sonra avukatla birlikte kapı önüne çıktılar. Olup biteni komşulara, tanıklara, Harlov'un köylülerine, birkaç uşağına bildirdiler. İki yeni çiftlik sahibinin mal mülk hakları yürürlüğe girdi. Onlar da kapı önüne çıktılar. Komiser, bir kaşını yukarı kaldırıp ilgisiz yüzüne bir sertlik vererek köylülere boyun eğmelerini öğütledi. Bu öğüdü vermese de olurdu. Dünyada Harlov'un köylülerinden daha yumuşak başlı insanlar olmasa gerekti. Kötü bir kaftanla delik deşik koyun derisi giymiş, ama her

törende olduğu gibi kuşaklarını adamakıllı sıkmış olan bu adamlar, put kesilmiş gibi hiç kımıldamadan duruyor, komiserin her "İşitiyor musunuz, melun şeytanlar," deyişine sanki, buyruk almış gibi yerlere eğilerek hep birlikte karşılık veriyorlar; "melunların, şeytanların" hepsi de iki elleriyle şapkalarını sımsıkı tutuyor, Martin Petroviç'in görüldüğü pencereden gözlerini ayırmıyorlardı. Köylü tanıklar da onlar gibi çekingen görünüyorlardı. Komiser, "Harlov'un iki mirasçısı olan kızlarının bu çiftliği ele almalarında yasaca bir engel olup olmadığını biliyor musunuz?" diye sorduğu zaman, bütün tanıklar bozuldu. Komiser:

- Söylesenize melunlar, diye yeniden bağırdı.

Kesik sakalından, bıyıklarından emekli bir asker olduğu anlaşılan sağlam yapılı, yaşlı bir adam atılarak:

- Soylu efendim, bir engel yoktur, dedi.

Dağılan tanıklar onun için:

- Ne yürekli adam şu Yeremeyiç, diye aralarında konuşuyorlardı.

Komiser rica ettiği halde Harlov, kızlarıyla kapı önüne çıkmak istemedi:

- Benim uyruğunda olanlar buyruklarıma böyle de boyun eğerler, dedi.

Tören bittikten sonra üzerine sanki bir üzünc çökmüş, yüzü gene sararıp solmuştu.

Martin Petroviç'te hiç görülmeyen bu üzünçlü durum, onun iri, babacan görünüşüne öyle aykırıydı ki, ne düşüneceğimi kestiremiyordum. Yoksa gene bir kuruntu bunalımı mı geçiyordu? Öbür yandan köylülerin de bir duraklama geçirdikleri belliydi.

Gerçekten acaba, "Beyefendi hâlâ yaşıyor. Bakın ayakta duruyor. Hem de ne beyefendi: Martin Petroviç! Birdenbire malını mülkünü elden çıkarsın, olur iş değil!" diye mi düşünüyorlardı? Harlov, uyruğunun kafasından neler geçtiğini

kestirmiş ya da ne adam olduğunu son olarak göstermek istemiş olacak ki, pencereyi

açıp başını dışarıya çıkararak gürleyen sesiyle:

- Boyun eğmenizi istiyorum, boyun eğmenizi! diye bağırdı, sonra pencereyi kapattı.

Köylülerin duraksaması, bu sözlerle ne dağıldı, ne de azaldı. Onlar, daha çok taş kesildiler, artık çevrelerine bakmayı bile göze alamıyorlardı. Hizmetçiler, köylülere göre daha çok canlılık gösteriyordu. (Aralarında kısa basma entari giyen genç irisi iki kız vardı. Baldırları, ancak Michelangelo'nun "Kıyamet Günü" tablosunda görülebilirdi. Bir de kaba çuldan bir kaput giymiş, yaşlılıktan artık büsbütün çökmüş, yarı kör bir adam vardı. Anlattığına göre, Potyomkin zamanında borazancıymış; küçük uşak Maksimka'yı ise Harlov kendisine alıkoymuştu.) Bu hizmetçiler topluluğu, hiç olmazsa yer değiştirebiliyordu. Yeni ev sahipleri pek çalımlıydılar. Hele Anna, dudaklarını sıkmış, gözlerini yerden hiç ayırmıyordu; onun dış görünüşü, köylülere iyilikle davranacağı konusunda pek de umut vermiyordu. Evlampiya da gözlerini yerden kaldırmıyordu. Yalnız bir kez, nasılsa Slötkin'le kapı önüne çıkmak gereğini duyan nişanlısı Jitkov'u yavaş yavaş, şaşırıp kalmış gibi süzdü. Güzel, iri gözleri "Sen ne hakla burada duruyorsun?" der gibiydi. Herkesten çok değişen Slötkin olmuştu. Baştan aşağı canlılık kesilmişti. Sanki iştahı açılıyormuş gibiydi. Kafası, ayakları gene yaltaklanır gibi kıprdıyordu, ama ellerini öyle sevinçle açıyor, omuzlarını, "En sonunda istediğime kavuştum!" der gibi öyle hoşnutlukla indirip kaldırıyordu ki...

Tören bitti, yemek zamanı yaklaştığı için komiserin ağzı sulanmaya başladı. "Bir kadeh votkayı gövdeye indirmeye" hazırlanan insanlarda görüldüğü gibi ellerini ovuşturmaya başlamıştı. Ama Martin Petroviç'in yemekten önce bir dua okuyup kutsal su serpilmesini düşündüğü anlaşıldı. Yaşlı papaz, lime lime olmuş sırmalı giysisini giydi. Pek de canlı olmayan diyakoz mutfaktan çıktı, eski bakır buhurdanlığı soluk

soluğa üfledi. Dua töreni başladı. Harlov, durmadan oflayıp pufluyordu; bedeni yere dek eğilmesini engelliyordu. Ama sağ eliyle istavroz çıkarıyor, başını eğerek sol eliyle döşemeyi gösteriyordu. Slötkin'in yüzü sevinçle parlıyordu; bir an gözleri bile yaşardı. Jitkov, tam bir asker gibi elini üniformasının üçüncü, dördüncü düğmeleri arasında gezdirerek sözde istavroz çıkarıyordu. Kvitsinski, katolik olduğu için bitişik odada kalmıştı. Avukat öyle canla başla dua ediyor, Martin Petroviç'in arkasında öyle ahlara oflar çekiyordu, dualarını o denli içten gelen bir dindarlıkla okuyor, gözlerini önündeki dağa öyle bir kaldırıyordu ki, ona bakarken içime bir dindarlık duygusu geldi. Ben de can ve gönülden dua etmeye başladım. Bu sırada okunmuş su serpildi; oradakilerin hepsi, Potyomkin'in kör borazancısı ile Kvitsinski bile gözlerini suyla ıslattılar. Böylece tören bittikten sonra Anna ile Evlampiya, Martin Petroviç'in buyruğu üzerine, bir daha onun önünde eğilerek şükranlarını bildirdiler. En sonra yemek zamanı geldi. Yemekler boldu, lezzetliydi. Hepimiz tıka basa yedik. En sonra, sofralarda eksik olmayan Don şarabı geldi. Hepimizden çok yol yordam bilen komiser, ayrıca hükümet temsilcisiyle de kadeh tokuşturmalara başladı. "Yurtluğun güzel sahipleri" onuruna, hemen sonra da "Sayın, eliaçık" Martin Petroviç'in sağlığına içti. "Eliaçık" sözünü işitince Slötkin'in yüreği coşkuyla dolup taşıtı; velinimetinin elini öpmeye koştu. Harlov'un canı sıkıldı, dirseğiyle onu yanından itti:

- Peki peki, gereği yok, dedi.

İşte bu sırada pek hoş gitmeyen bir şey oldu.

XIV

Yemeğin başından beri durmadan içen Suvenir, birdenbire pancar gibi kıpkırmızı

kesildi, sandalyesinden kalktı, Martin Petroviç'i göstererek kısık, tiz, çirkin

sesiyle güldü:

- Eliaçık, eliaçık, diye bağırdı; ama bakalım kar üstüne çırılçıplak atıldığı zaman hoşuna gidecek mi bu eliaçıklığı?

Harlov, küçümseyen bir tavırla:

- Neler saçmalıyorsun, budala? dedi.

Suvenir:

- Budala! Budala! dedi. Hangimizin budala olduğunu Tanrı bilir. Siz kardeşimi, zavallı kardeşimi mezara soktunuz. Bu yüzden de şimdi kendi kendinizi yok ediyorsunuz. Ha, ha, ha!

Slötkin, Martin Petroviç'in omzunu bıraktı:

- Sayın velinimetimizi aşağılamaya nasıl yelteniyorsunuz, diyerek Suvenir'in üzerine saldırdı. Velinimetimiz isteyince hemen devir senedini yırtmaktan çekinmeyeceğimizi bilmiyor musunuz?

Kvitsinski'nin arkasına gizlenen Suvenir:

- Ama, gene de onu kara çırılçıplak fırlatıp atacaksınız, dedi.

Harlov:

- Susun, diye gürlledi. Sana öyle bir vururum ki, ortada kıymığın bile kalmaz.

Sonra Slötkin'e dönerek:

- Sen de sus, köpek enciği. Seni ilgilendirmeyen işlere burnunu sokma. Ben Martin Petroviç, böyle bir bölüşürme senedi yapmaya karar verdim, bu kararımı kim değiştirebilir? Böyle bir güç yoktur dünyada.

Avukat da çok içmişti, ama şarap, onun ciddiliğini artırıyordu. Birdenbire kalın

sesiyle:

- Martin Petroviç, dedi, ya gerçekten bu bey doğruyu söylediye? Siz büyük bir işe giriştiniz. Ama Tanrı saklasın, ödemeleri gereken minnet borcuna karşılık ya size bir oyun oynarlarsa?

Ben iki kızkardeşi yandan gizlice, şöyle bir süzdüm. Anna, gözlerini dört açıp avukata iğneler gibi dikmişti. Yaşamımda bundan daha kötü, daha yılanca, bütün bu kötülüğüne karşın daha güzel bir yüz görmemiştim!

Evlampiya başını çevirdi, kollarını göğsünde çaprazladı. Dolgun, gül rengi dudaklarında her zamankinden daha aşağı gören bir gülümseme belirmişti. Harlov, kalkıp ağzını açtı, ama bir türlü sesi çıkmıyordu... Birdenbire yumruğunu masaya öyle bir indirdi ki, odada bulunan her şey gürültüyle yerinden oynadı, şingirdadı.

Anna, ivedi ivedi:

- Baba, dedi, bizi tanımıyorlar, bunun için de anlamıyorlar. Siz de boşu boşuna öfkelenmeyin. Öfkelenmek size yaramıyor. Yüzünüz bir tuhaf oldu.

Harlov, Evlampiya'ya bir baktı. Yanındaki Jitkov, kendisini dürttü ama, Evlampiya gene de hiç istifini bozmadı. Harlov, boğuk bir sesle:

- Teşekkür ederim Anna kızım, dedi. Sen benim zeki kızımsın. Sana da, kocana da güveniyorum.

Slötkin, bir daha vızıldadı; Jitkov göğsünü kabarttı, hafifçe ayağını yere vurdu.

Ama Harlov, onun bu çabalamalarını görmedi, çenesiyle de Suvenir'i göstererek sözlerini sürdürdü:

- Benimle alay etmek bu serserinin hoşuna gidiyor.

Sonra da avukata dönerek:

- Siz beyefendi, Martin Harlov hakkında yargıya varacak denli olmadınız daha.

Memursunuz ama, sözleriniz pek saçma. Aslında iş olup bitti. Kararımdan dönmem...

Hadi hoşça kalın, ben gidiyorum, şimdiden sonra burada ev sahibi değil, konuğum.

Anna, artık ev sahibi sensin, beyleri istediğin gibi ağırlarsın. Ben odama çekiliyorum, yeter artık!

Martin Petroviç bize arkasını döndü, bir söz söylemeden yavaş yavaş odadan çıktı.

Ev sahibinin birdenbire gidişi eğlentimizi bozmuştu. Aslına bakılırsa iki ev sahibi hanım da çok geçmeden çekildiler. Slötkin, bizi alıkoymak için boşu boşuna çalışıyordu. Komiser, avukata yersiz içtenliği için sitem etti.

O da:

- Ne yapayım, dedi, vicdanım söyletti.

Suvenir bana dönüp mırıldandı:

- Mason olduğu nasıl da belli.

Komiser:

- Vicdan mı? dedi. Biliriz sizdeki vicdanı. O da Tanrı'nın biz günahlı kullarına verdiği vicdan gibi cebinizde durur.

Bu sırada papaz, şölenin sona erdiğini anlayarak ayağa kalkmıştı, ama gene de birbiri ardınca bir şeyler atıştırmaktan geri kalmıyordu. Slötkin biraz sertçe:

- Görüyorum, iştahınıza diyecek yok, dedi.

Papaz, zavallı bir gülümsemeye karşılık verdi:

- Yedek olsun diye!.

Bu sözlerde hiçbir zaman giderilemeyen bir açlık duyuluyordu.

Arabaların gürültüsü işitildi, herkes yoluna gitti.

Dönerken kimse Suvenir'in kaş göz oynatmasına, gevezelik etmesine engel olamıyordu.

Kvitsinski, "Hiç kimseyi ilgilendirmeyen" bu saçmalardan bıkıp usandığını

söyleyerek eve yalnız, yaya döndü. Onun yerine arabamıza Jitkov oturdu. Emekli

binbaşının canı pek sıkındı, durmadan bir hamamböceği gibi bıyıklarını oynatıp duruyordu.

Suvenir:

- Eee ekselans, diye kekeledi. Demek artık boyun eğme filan kalmayacak. Hele durun, siz daha neler göreceksiniz. Size de gösterirler. Ah, siz zavallı yavuklu, zavallı yavuklu! Başınıza neler gelecek sizin yavuklu bozuntusu.

Suvenir kahkahalar savuruyor, zavallı Jitkov ise yalnızca bıyıklarını kımıldatıp duruyordu.

Eve gelince her şeyi anneme anlattım. O da beni sonuna kadar dinledi. Birkaç kez başını salladı:

- Bunlar pek hayra alamet değil, dedi. Bu yeniliklerin hiçbiri hoşuma gitmiyor.

XV

Ertesi gün Martin Petroviç, yemeğe geldi. Annem, girişimini hayırlısıyla sonuna erdirdiği için onu kutladı.

- Sen şimdi, dedi, özgür bir adamsın. Sanırım büyük bir yürek açıklığı duyuyorsun.

Martin Petroviç:

- Evet hanımefendi, yürek açıklığı, büyük bir rahatlık duyuyorum, dedi. Ama yüzünün anlatımı hiç de kendisini gerçekten daha rahat duyduğunu göstermiyordu.

- Artık ruhumu da düşünebilir; ölüm saatime de gereği gibi hazırlanabilirim.

Annem:

- Söyle bakalım, dedi, hâlâ elin karıncalanıyor mu?

Harlov, iki kez sol avcunu açtı, kapadı:

- Karıncalanıyor hanımefendi, hem size bir şey söyleyeyim mi? Uykuya dalarken, biri

kafamın içinde, "Kendini sakın! Kendini sakın!" diye bağıyor.

Annem:

- Hep sinirden, dedi.

Sonra dünkü törenden söz açtı. Bölüşme işlemi sırasında geçen kimi şeyleri
çıtlattı.

Harlov, sözünü keserek:

- Evet, evet, birtakım şeyler oldu, ama önemsizdi, dedi.

Sonra her sözü tartarak:

- Suvenir, boş laflar etti, diye ekledi, ama önemsizdi. Ciddi bir adam olmasına
karşın, avukatın sözleri de bana dokunmadı. Asıl bana dokunan...

Harlov, konuşmasını keserek bir an durakladı.

Annem:

- Nedir? diye sordu.

Harlov, anneme dik dik bakarak:

- Evlampiya'nın davranışı, dedi.

- Evlampiya'nın mı? Kızının mı? Nasıl olur?

- Ah hanımefendi, sormayın, put kesildi. İçinde ruh denen bir şey yok mu acaba?

Ablası Anna, eh, her şeyi gerektiği gibi yaptı. Zeki kızdır. Evlampiya ise hiç...

Oysa niye saklamalı, onu her zaman üstün tutardım. Hiç bana sevgisi yok mu acaba?

Her şeyi onlara bıraktığıma göre, demek ki durumum kötü. Demek ki artık bu dünyayla
ilgim olmadığını anlıyorum. O ise bir söz bile söylemeden put gibi duruyor. Önümde
eğiliyor, eğiliyor, ama hiç minnet duyduğu anlaşılmıyor.

Annem:

- Dur, bekle hele. Onu evlendirelim de... Gavril Feduliç onu yumuşatır.

Harlov, anneme şöyle bir baktı:

- Gavril Feduliç mi? dedi. Sizin sahiden ona güveniniz var mı?

- Var.

- Siz daha iyi bilirsiniz, ama şunu söyleyeyim ki, Evlampiya hık deyip benim burnumdan düşmüş. Huyumuz aynı. Kanı Kazak kanı, yüreği de kor gibi sıcak!

- Senin yüreğin gerçekten böyle mi?

Harlov hiç karşılık vermedi. Kısa bir sessizlik oldu.

Annem:

- E, söyle bakalım Martin Petroviç, dedi, şimdi ruhunu nasıl kurtarmak istiyorsun?

Voronej'de Aziz Mitrofan Manastırı'na mı, yoksa Kiev'e mi gideceksin? Belki de Optina'ya gidersin; orası daha yakın. Hem de Makari Baba adlı öyle bir keşişi varmış ki, ondan daha azizi dünyaya gelmemiş; insanın bütün günahlarını hemen okuyuverirmiş.

Harlov, hırıltılı bir sesle:

- Gerçekten iyilikbilmez bir kız çıkarsa, onu kendi elimle öldürmek daha hayırlı olur!

Annem:

- Ne diyorsun, ne diyorsun? Tanrı saklasın! Kendine gel, diye bağırdı. Nedir bu söylediğin sözler?.. İşte görüyor musun, geçen gün öğüt istemeye geldiğin zaman beni dinleseydin daha iyi ederdin. Şimdi boyuna kendi kendini yiyip duracaksın. Ne ruhunu düşünebileceğin var, ne bir şey! Kendini yiyip bitirsen de artık iş işten geçti. Dirseğini ısıramazsın! Ya, işte şimdi de sızlanıyor, korkuyorsun...

Bu sitem galiba Harlov'a dokundu; her zamanki gururu bir dalga gibi kabardı. Şöyle bir silkindi, çenesini ileriye uzattı. Üzgün bir tavırla:

- Ben hanımefendi, dedi, sızlanıp korkacak adam değilim. Benim koruyucum, saydığım bir insan olduğunuz için size duygularını anlatmak istedim yalnızca. Ama Tanrı tanığım olsun, (elini başı üzerinde tutarak) dünya yıkılsa sözümü geri almam ya da (öfkeyle hırlayarak) yaptıklarına pişman olmam, korkmam! Bunu yaptımsa nedenleri vardır; Dilerim, kızlarım da kıyamete dek saygıyı elden bırakmazlar.

Annem, kulaklarını tıkadı:

- Ne oluyor kuzum sana, borazan gibi ötüyorsun! Kızlarına bu denli güveniyorsan, benim bir diyeceğim yok. Tanrı bağışlasın. Böyle, kafanı patlatmaya ne gerek var!

Martin Petroviç özür diledi, bir iki kez içini çekti, sustu. Annem yeniden

Kiev'den, Optina'dan, Makari Baba'dan söz açtı. Harlov başını sallayarak:

- Evet, evet, gerekli; insanın ruhunu düşünmesi gerekli, diye karşılık verdi, o kadar.

Gidinceye dek kendini toplayamadı. Zaman zaman elini açıp kapatıyor, avcuna

bakıyor, en çok da günah çıkartmadan beynine birdenbire kan çıkıverir, diye

korkuyordu. Çünkü öfke insanın kanını bozar, beynine çıkartırdı; artık kızmamaya

ant içmişti... Hem de, herşeyden artık vazgeçtiğine göre, artık neden kızacaktı?

Başkaları çalışsınlar da öfkelensinler.

Annem esenleşirken garip bir tavırla, düşünceli, soran bir bakışla ona bakıyordu.

Harlov, ivedi bir devinimle, "Çalışanların Boş Vakitleri" dergisini çıkarıp annemin

eline sıkıştırdı.

Annem:

- Bu ne? dedi.

Harlov, önceden belirlediği yeri göstererek:

- Okuyun, dedi. Bana öyle geliyor ki, çok güzel yazılmış ama bir türlü

anlayamıyorum. Siz bana anlatsanız, velinimetim. Bir daha geldiğim zaman anlatırsınız.

Martin Petroviç, bu sözleri söyleyerek çıktı. O, çıkar çıkmaz annem:

- Ah, işler kötü... çok kötü, dedi, kitabı alıp okumaya başladı.

Harlov'un belirlediği yerde şu cümleler yazılıydı: "Ölüm, doğada büyük, önemli bir iştir. Uyduğu yasalardan; elektrik gücünden bile daha hafif, daha ince, daha etkileyici olan ruh, kimyasal olarak temizlenir; kendisine manevi bir yer buluncaya dek çabalar durur. vb. vb. vb."

Annem, bu parçayı birkaç kez okudu. "Püf" deyip dergiyi bir yana attı.

İki üç gün sonra teyzemin kocasının ölüm haberini işittik, annemle birlikte teyzemin köyüne gittik. Güze dek orada kaldık. Ancak eylül sonlarında köyümüze döndük.

XVI

Oradan döner dönmez hem uşağım, hem baş avcım olan Prokofiy, bana ilk haber olarak, çullukların geldiklerini; hele Harlov'un yurtluğu olan Yeskovo'daki kayın ormanında pek bol olduğunu söyledi. Yemeğe daha iki üç saat vardı. Hemen tüfeğimi, çantamı, köpeğimi alarak Yeskovo ormancığına koştum. Gerçekten orada çok çulluk vardı. Otuz kez ateş ettikten sonra beş altı tane vurduk. Avcıyla birlikte hızlı hızlı eve dönerken, yolun kıyısında çift süren bir köylü gördük. Atı durmuştu. O da öfkeli, ağlamaklı bir sesle sövüp sayıyor; ipten bir dizginle atın bir yana attığı kafasını kıyasıya çekiyordu. Hayvanın kemikleri çıkmıştı, terli böğürleri körük gibi kalkıp iniyordu. Boynundaki yara izini görünce uzun yıllar Martin Petroviç'e hizmet etmiş olan o yaşlı, zayıf kısrağı tanıdım. Prokofiy'e:

- Bay Harlov sağ mı? diye sordum. Av bizi çok oyalamıştı, başka bir şey konuşmaya

henüz vakit bulamamıştık.

- Yaşıyor, neden sordunuz?

- Bu at onun atı da. Sattı mı dersin?

- At gerçekten onlarındı. Yalnızca atı ondan aldılar da bu köylüye verdiler.

- Nasıl aldılar? Razi oldu mu?

- Ona soran olmadı ki.

Prokofiy şaşkınlığımla alay eder gibi bakarak:

- Siz burada yokken düzenler değişti. Şimdi onlarda her şey Slötkin Bey'in elinde.

- Ya Martin Petroviç ne yapıyor?

- O en sonra gelir. Yetecek kadar yemek bile verdikleri yok. Artık üst yanını sen

anla. Onu büsbütün perişan ettiler. Bir gün tutup evden bile kovabilirler.

Böyle bir devi evden kovma düşüncesini bir türlü aklım almıyordu. Sonra:

- Ya Jitkov, diye sordum. O ne yapıyor? Onun küçük kızıyla evlenmedi mi?

Avcım, bu kez, bir kahkaha atıp ağzını iyice açtı:

- Yok canım, eve bile bırakmıyorlar. Sana gereksinmemiz yok, defol buradan,

dediler. Dediğim gibi her şey Slötkin'in elinde.

- Ya Jitkov'un nişanlısı ne oldu?

- Evlampiya Martinovna mı? Ah sayın beyim. Size çok şeyler söyledim, ama daha

gençsiniz. Ortada öyle işler dönüyor ki... Bak, bak, Dianka bir şey bulmuş.

Gerçekten köpek, yolu kesen hendeğin sonundaki birkaç meşe fidanının yanında, put

gibi durmuştu. Ona doğru koştuk. Bir çulluk uçtu. İkimiz de ateş ettik, vuramadık.

Kuş başka yere sindi. Biz de ardından gittik.

Eve döndüğüm zaman çorba, masanın üstünde duruyordu. Annem bana çıkıştı. Sertçe:

- Öyle ha, dedi, daha ilk günde kendini yemekte bekletiyorsun demek.

Vurduğum kuşları, önüne koydum. Bakmadı bile. Odada Suvenir, Kvitsinski, Jitkov vardı. Emekli binbaşı bir köşeye sinmiş, cezalı bir öğrenciyi andırıyordu. Yüzünde utanma, can sıkıntısı okunuyordu. Gözleri kızarmıştı, biraz önce ağlamışa benziyordu. Annem, yemekte keyifsiz görünüyordu, bu durumun geç gelmemle ilgisi olmadığını anlamakta güçlük çekmedim. Yemekte hemen hemen hiç konuşulmadı. Binbaşı, zaman zaman anneme yalvaran bakışlarla bakıyor, ama gene de yemekten bir lokma bile yemiyordu. Suvenir, titriyordu. Yalnızca Kvitsinski, her zamanki kendine güvenir durumuyla oturuyordu. Annem ona dönerek:

- Vikenti Osipiç, dedi, lütfen yarın Martin Petroviç'i getirmek için bir araba gönderin. Artık kendi arabası olmadığını öğrendim. Kesinlikle gelmesini, onu görmek istediğimi söyleyin.

Kvitsinski bir şey söyleyecekti, ama kendisini tuttu. Annem:

- Slötkin'e de bildirin, gelmesini buyuruyorum. Duyuyor musunuz, buyuruyorum, diye ekledi.

Jitkov hafif bir sesle:

- Doğru, işte bu serseriye... diye söze başladı, ama annem ona öyle yüksekten bir baktı ki, hemen başını çevirip sustu.

Annem sözlerini yineledi:

- İşliyor musunuz, bu-yu-ru-yo-rum, dedi.

Kvitsinski saygıyla, ama onurunu hiç yitirmeden:

- Başüstüne, dedi.

Yemek odasından benimle çıkan Suvenir:

- Martin Petroviç gelmeyecek, diye fısıldadı.

- Ne duruma düştüğünü bir görseniz, insanın aklı almıyor. Bana öyle geliyor ki,

artık söylenen sözü bile anlamıyor. Onu adamakıllı boyunduruğa koştular.

Suvenir kısık sesiyle gülmeye başladı.

XVII

Suvenir'in dediği çıktı. Martin Petroviç, annemin çağrısını kabul etmedi. Annem ayak diredi, ona bir mektup yolladı. Martin Petroviç, karşılık olarak küçük bir kâğıt üzerine şu satırları yazıp gönderdi: "Gelemem; utancımдан öleceğim. Böylece yok olup gideyim daha iyi. Teşekkür ederim. Bana daha çok işkence etmeyin. Harlov Martinko."

Slötkin geldi, yalnızca annemin "buyurduğu" günde değil, tam yirmi dört saat sonra. Annem onu çalışma odasına almalarını söyledi... Tanrı bilir ne konuştular, ama konuşmaları uzun sürmedi, yalnızca bir çeyrek saat kadar konuştular. Slötkin, annemin odasından yüzünde zehirli, acımasız, küstah bir anlatımla, kıpkırmızı çıktı; konuk odasında onunla karşılaşınca afalladım. Yakınımızda dolaşan Suvenir, attığı kahkahayı tamamlayamadı. Annem de kıpkırmızı bir yüzle odasından çıktı. Herkesin işiteceği bir sesle Bay Slötkin'in, bir daha ne nedenle olursa olsun asla içeri alınmamasını; Martin Petroviç'in kızları da gelmek isterlerse (böyle bir cüret onlardan beklenir) asla içeri bırakılmamalarını söyledi. Yemekte annem birdenbire "Seni gidi kötü çıfitçık, seni!" dedi, "Kulaklarından tutup çamurdan çıkardım, adam ettim. Her şeyi bana borçludur. Şimdi de, işlerine boşu boşuna karıştığımı yüzüme karşı söylemeye yelteniyor. Martin Petroviç, bir takım çılgınlıklar ediyormuş, bunların hepsine göz yumulamazmış. Bakın şu iyilikbilmez yılana, bakın şu çıfitçiğe..." Bizimle birlikte yemek yiyen binbaşı Jitkov, en sonunda Tanrı'nın kendisine bir söz söylemek fırsatını verdiğini sandı. Ama ağzını

açar açmaz annem ona adamakıllı çıkıştı:

- Sen de adam mısın sanki? Sözde subay olacaksın, bir kızı bile yola getiremedin!

Bölük yönetmişmiş, hıh! Bölüğün senin buyruklarını nasıl yerine getirdiğini gözümün önüne getiriyorum da! Bir de kahyam olmak istiyordun ha! Ama ne de kahya olurdu senden!

Masanın ucunda oturan Kvitsinski, hoşnut hoşnut gülümsedi. Zavallı Jitkov ise bıyıklarını kımıldatıyor, kaşlarını kaldırıyor, tıraşı uzamış yüzünü peçeteyle örtüyordu. Yemekten sonra her zaman yaptığı gibi bir pipo tütürmek için kapı önüne çıkınca bana o denli zavallı, öyle yalnız görünmüştü ki, hiç sevmediğim halde gene ona yaklaştım. Uzun uzun söz etmeden asıl konuya girdim:

- Nasıl oldu da Gavril Feduliç, Evlampiya Martinovna ile işiniz bozuldu? Çoktan evlendiğinizi sanıyordum.

Emekli binbaşı yüzünü buruşturarak beni süzdü. Her sözün ayrı ayrı her harfine hakkını vererek acı acı dedi ki:

- Zehirli bir yılan o! Bana da zehrini akıttı. Bütün umutlarımı yok etti. Size

Dimitri Simeonoviç, o caninin bütün yaptıklarını anlatırdım, ama annenizi kızdırmaktan çekiniyorum. (Prokofiy'in "Daha pek gençsiniz," dediği aklıma geldi.)

Bu kadarı da...

Jitkov öksürdü, sonra yumruğunu göğsüne vurarak:

- Çekmekten başka yolu yok! dedi. Çek koca asker, çek. Çar'a candan bağlı olarak, kusursuz hizmet ettim: kanımı da esirgemedim. Karşılığı buymuş demek. - Kısa bir

sessizlikten sonra sinirli sinirli piposunu tütürerek: - İş alayda olsa kılıç tersiyle döve döve beynini patlatırdım onun.

Jitkov, piposunu ağzından çıkardı, gözünün önünde canlanan tabloyu zevkle

seyrediyormuş gibi gözlerini uzaklara dikti.

Suvenir koşa koşa geldi, binbaşıyla alay etmeye başladı. Yanlarından ayrıldım. Ne olursa olsun Martin Petroviç'i kendim gidip görmeye karar verdim. Çocuk merakım alabildiğine canlanmıştı.

XVIII

Ertesi gün yeniden tüfeğimi, köpeğimi aldım; ama bu kez Prokofiy'siz, Yeskovo ormanına yollandım. Pek güzel bir gündü. Bana öyle geliyor ki, ancak Rusya'da eylül ayında böyle günler olur. Sonsuz bir sessizlik içinde, insan, yüz adımdan bir sincabın kuru yapraklar üzerinde zıpladığını ya da bir ağacın ta ucundan kopup öbür dallara çarpa çarpa, ağır ağır, yumuşak ot üstüne çürümek üzere düşen kırık bir dalın hışırtısını işitir gibi oluyordu. Hava ne sıcak, ne serindi, yalnızca kokuluydu; sanki mayhoştı. Sanki insanın gözlerini, yanaklarını fiskeliyordu. Ortasında beyaz bir yuvarlacığı olan, ipek gibi hafif bir örümcek ağı, tüfeğime takıldı, bütün uzunluğuyla havada kaldı. Bu da sürekli bir sıcaklığın olacağını gösteriyordu. Güneş parlıyordu, yalnızca öyle tatlı, öyle solgundu ki, sanki ayı andırıyordu. Önüme çulluklar çıkıyordu, ama bu kez pek aldıriş etmiyordum. Ormanın, hemen hemen Harlov'un evine, ta bahçe çitine dek uzandığını biliyor, oraya doğru yol alıyordum. Ama doğrusunu söylemek gerekirse evin içine nasıl gireceğimi pek bilmiyordum. Annemin yeni mülk sahiplerine bu denli kızdığı bir zamanda içeri girmenin doğru olup olmayacağını da düşünüyordum.

Oldukça yakından sesler işittim. Kulak kabarttım... Ormandan, tam bana doğru insanlar geliyordu. Bir kadın sesi:

- Böyle söyleseydin ya, diyordu.

Bir erkek sesi de:

- Olur mu, diye karşılık veriyordu, her şey birden söylenir mi?

Sesler, tanıdığım seslerdi. Artık seyrekleşmiş olan findık fidanları arasında mavi bir kadın entarisi, yanında da koyu bir kaftan görüldü. Biraz sonra çayırdaki benden beş adım ötede, Slötkin ile Evlampiya belirdiler. Evlampiya, hemen geriye, fundalığa çekildi, Slötkin, biraz düşündü, sonra bana yaklaştı. Yüzünde bundan dört ay önce Harlov'un avlusunda atımın suluğunu sürte sürte temizlediği zaman gördüğüm yaltaklanmadan artık hiçbir iz kalmamıştı; ama dün annemin çalışma odasının eşiğinde görülen o küstahça meydan okuma tavrını da bırakmıştı. Yüzü eskiden olduğu gibi taze, çekici görünüyordu. Yalnız daha erkekçe, daha ciddiydi. Şapkasını kaldırıp elini kara kıvrıkcık perçemlerinin üzerinden geçirdi, gülümseyerek:

- Epey çulluk vurdunuz mu? diye sordu. Siz, ormanımızda avlanıyorsunuz. Buyurun, bir diyeceğimiz yok, hoşnut oluruz...

Ben ilk sorduğu şeye karşılık verdim:

- Bugün bir şey vurmadım, dedim. Ormanınızdan da şimdi çıkacağım.

Slötkin, çabuk çabuk şapkasını giydi:

- Rica ederim, sizi kovmuyoruz. Buyurun, diyoruz. Evlampiya Martinovna da aynı şeyi söyler. Evlampiya Martinovna, gelsenize, neredesiniz?

Evlampiya'nın başı fundalıkların arasından görüldü, ama kendisi bize yaklaşmadı.

Son zamanlarda daha da güzelleşmişti; sanki daha büyümüş, daha gösterişli olmuştu.

Slötkin, konuşmasını sürdürdü:

- Doğrusu, sizinle karşılaştığıma çok hoşnutum. Daha gençsiniz, ama akli başında bir insansınız. Dün anneniz bana kızdılar. İşi açıklamak için söylediğim sözleri asla dinlemek istemediler. Ben de Tanrı'nın önünde olduğu gibi sizin önünüzde de söyleyeyim ki, bu işte hiç suçlu değilim. Martin Petroviç'e başka türlü davranmak

da olanaksızdı. Büsbütün ocuklaştı. Bütün heveslerini yerine getirecek değildik ya! Yoksa ona gereken saygıyı göstermekte kusur etmiyoruz. İsterseniz Evlampiya Martinovna'ya sorun.

Evlampiya, hiç kımıldamadan duruyordu. Dudaklarında her zamanki aştığı gören gülümsemesi belirmişti; güzel gözleri pek de tatlı bakmıyordu.

- Ama dedim, Vladimir Vasilyeviç, siz ne diye Martin Petroviç'in atını sattınız? (Bir köylünün eline düşen bu atın durumu beni pek fkelendiriyordu.)

- Niçin mi sattık? Aman efendim, ne işe yarıyordu ki? Yalnızca boşu boşuna yem yiyordu. Bir köylünün elindeyse gene işe görür, toprak sürer. Martin Petroviç, bir yere gitmek aklına eserse, bizden at isteyebilir... Biz ona araba vermezik de etmeyiz. Ama, alışma günleri dışında...

Evlampiya, hiç yerinden kımıldamadan, sanki Slötkin'i ağırıyormuş gibi boğuk bir sesle:

- Vladimir Vasilyeviç, dedi. Elinde tuttuğu birkaç pisipisi otunu saplarından sallıyor, birbirine vurarak başlarını uçuruyordu. Slötkin:

- Bir de şu uşak Maksimka konusu var, dedi, Martin Petroviç ne diye onu ırac verdiniz, diye tutturuyor. Ama kendiniz bir düşünün, Martin Petroviç'in yanında başı boş dolaşmaktan başka ne yapabilirdi? Hizmet de göremez, budala, toy çocuğun biri. şimdi bir saracın yanına verdik. İyi bir usta olur; hem kendisine yararı olur, hem bize. Bizim küçük çiftlikte böyle şeylerin büyük önemi vardır. Burada hiçbir şeyi boşlamaya gelmez!

Kendi kendime, "Bu adama da Martin Petroviç paçavra diyordu," dedim. Slötkin'e döndüm:

- Martin Petroviç'e şimdi kim kitap okuyor? diye sordum.

- Kitap mı? Okuyacak bir şey yok ki. Bir kitap vardı, o da iyi ki yitti. Hem bu

yaşta okuyup da ne olacak?

Yeniden sordum:

- Ya kim tıraş ediyor onu?

Slötkin, sanki hoş bir şaka yapmışım gibi babacanca güldü:

- Hiç... kim tıraş edecek! İlk zamanlarda sakalını mumla yakıyordu, ama şimdi büsbütün bıraktı. Hiç de kötü olmadı

Evlampiya, sabırsızlanarak:

- Vladimir Vasilyeviç, dedi, Vladimir Vasilyeviç!

Slötkin ona eliyle hafifçe işaret ederek sözünü sürdürdü:

- Martin Petroviç'in üstü başı yerinde. Bizim gibi yiyip içiyor. Daha ne istiyor?

Dünyada yalnızca ruhuyla uğraşmak istediğini söyleyen o değil miydi? Artık ne de olsa her şeyin bizim elimize geçtiğini anlaması gerekirdi. Bir de kendisine

aylığını vermediğimiz için şuna buna sızlanıyormuş. Bizde de her zaman para olmuyor ki! Burada her şey varken parayı ne yapacak? Biz ona vallahi oğul gibi bakıyoruz.

Oturduğu odalar bize nasıl da gerekli, bilseniz! Ev içinde kımlıdayacak yer yok;

gene de ona bırakıyoruz. Nasıl eğlendirelim diye düşünüyoruz bile. Ad gününde ona

küçük bir İngiliz zokası armağan ettim, oturup balık tutsun diye. Bizim gölümüzde

ne kırmızı balıklar var. Bir iki saat otursa balık çorbası hazır olur. Tam

yaşlıların göreceği bir iş!

Evlampiya üçüncü kez:

- Vladimir Vasilyeviç! dedi.

Elinde tutup çevirdiği filizi uzağa fırlattı. "Gidiyorum," dedi. Gözleri gözlerimle

karşılaştı, "Gidiyorum," diye yineledi. Sonra fundalığın arkasında gözden yitti.

Slötkin:

- Şimdi, şimdi, Evlampiya Martinovna, diye bağırdı.

Sonra yeniden bana dönerek:

- Martin Petroviç, kendisi de artık bize hak vermeye başladı. Daha önce gerçekten alınıyordu; kızılıyordu bile. Ama sonradan anladı. Bilirsiniz, öfkeli, sert bir adamdır. Şimdiyse öyle uysal oldu ki! Çünkü çıkarının bizde olduğunu anladı. Aman Tanrım, anneniz bana nasıl saldırdı... Öyle ya, eskiden Martin Petroviç egemenliğine ne denli bağlı idiyse, Hanımefendi de öyle bağlıdır. Siz kendiniz gelin görün. Fırsat düşükçe de annenize söyleyin. Ben Natalya İvanovna'ya minnet duyuyorum. Ama bizim de yaşamamız gerek.

- Ya Jitkov'u niye kabul etmediniz?

Slötkin omuzlarını silkti:

- Ha, şu Feduliç denen serseri mi? Bizim ne işimize yarıyabilirdi ki? Bütün yaşamı askerlikte geçmiş. Burada da çiftlik işleriyle uğraşacakmış. Ben köylülere dayak atabilirim, bu işe alışığım, diyordu ama hiçbir şey yapamaz. İnsan dayak atmasını da bilmeli. Evlampiya Martinovna, kendisi istemedi. Bütün malımızı mülkümüzü yok eder giderdi.

Evlampiya'nın çınlayan sesi işitildi:

- Hey, hey!

Slötkin:

- Şimdi, şimdi, diye karşılık verdi. Bana elini uzattı. İstemeyerek de olsa elini sıktım.

Slötkin, beyaz dişlerini göstererek sırıttı:

- İzninizi diliyorum. İstedığınız kadar çulluk vurun. Uçup geçen bir kuş, kimsenin

malı değil. Ama karşınıza tavşan çıkarsa dokunmayın. O, bizim avımızdır. Sizin

köpeğin yavrusu yok mu? Verirseniz çok hoşnut olurum!

Evlampiya'nın sesi yeniden işitildi:

- Hey, hey!

Slötkin, aynı biçimde karşılık vererek fundalığa doğru koştu.

XIX

Anımsıyorum, tek başıma kalınca hep şunu düşünüyordum: Nasıl oldu da Harlov bir

vuruşta Slötkin'in canını çıkarmadı? Slötkin, başına böyle bir şey gelebileceğinden

nasıl korkmuyordu? Gerçekten Martin Petroviç, pek "uysallaşmış" olmalı, diye

düşündüm. Yeskovo'ya girmek, hiç değilse sessizleşmiş, uysallaşmış olacağına bir

türlü akıl erdiremediğim o devî görmek istiyordum. Ormanın kıyısına yaklaşmışım

ki, birdenbire tam ayaklarımın altından iri bir çuluk kalkıp kanatlarını büyük bir

gürültüyle çırpa çırpa ormanın içine daldı. Nişan aldım, ama tüfeğim ateş almadı.

Çok canım sıkıldı. Kuş pek güzeldi. Arayıp bulmak için ormana girdim. Uçtuğu yere

doğru ilerledim, iki yüz adım gittikten sonra bir alanda, güzel bir kayın ağacının

altında kuşumu değil, gene bay Slötkin'i gördüm. İki elini başının altına koymuş,

sırt üstü yatıyor, durumundan hoşnut bir gülümsemeyle sağ dizinin üzerine attığı

sol ayağını kımıldatarak göğe bakıyordu. Yaklaştığımı fark etmedi. Birkaç adım

ötesinde Evlampiya, gözlerini yere indirmiş, bir öteye, bir beriye gelip gidiyor,

sanırım otlar arasında mantar arıyordu. Zaman zaman elini uzatıyor, hafif bir

sesle bir şeyler mırıldanıyordu. Hemen durdum, kulak kabarttım. İlk önce neler

söylediğini anlayamadım. Ama biraz sonra eski bir halk türküsünün şu bilinen

dizelerini işittim:

Gel fırtına bulutu gel sen.

Öldür kayınbabamı öldür.

Kaynanamı yıldırımla çarp yıldırımla

Genç karımı kendi elimle öldürürüm ben.

Evlampiya, gittikçe yükselen sesle bu şarkıyı söylüyordu. Hele son sözleri çok güçlüydü. Slötkin hep sırtı üstü yatıyor, gülümsüyor, kız da pervane gibi çevresinde dönüyordu. Sonunda Slötkin:

- Bak, neler geçiyor aklından, dedi.

Evlampiya:

- Ne, ne demek istiyorsun?

Slötkin, başını hafifçe kaldırdı:

- Ne mi? Nedir senin bu söylediğin sözler?

Evlampiya:

- Bilirsin ya Volodya, bir şarkının içinden söz atılamaz! Başını çevirdi beni gördü. İkimiz birden bir çığlık atıp ayrı ayrı yönlere koştuk.

Ben ormandan hızlı hızlı geçtim. Dar bir çayırdan geçtim, sonra kendimi Harlov'un bahçesinin önünde buldum. Gördüğüm şeyleri düşünmeye zamanım yoktu.

XX

Hem neyi düşünecektim? Yalnızca birkaç gün önce ne demeye geldiğini öğrenip şaşıtığım 'Aşk şarabı' sözü aklıma geldi. Çit boyunca yürüdüm. Birkaç dakika sonra, bir akkavağın arkasından (henüz tek bir yaprağı bile düşmemişti; yaprakları güneşte ışıltılı sallanıyordu) Martin Petroviç'in evini gördüm. Bütün yurtluk bana daha temiz, daha bakımlı göründü. Her yerde sürekli, titiz bir bakımın izleri

görülüyordu. Anna Martinovna, sahanlıkta belirdi. Açık mavi gözlerini kırparak uzun

uzun ormana baktı. Avludan geçen bir köylüye:

- Beyefendiyi gördün mü? diye sordu.

Köylü şapkasını çıkararak:

- Vladimir Vasiliç'i mi? dedi, sanırım ormana gitti.

- Ormana gittiğini biliyorum, geri döndüğünü görmedin mi?

- Görmedim... yok.

Köylü, Anna Martinovna'nın önünde şapkasız, öylece duruyordu.

- Haydi git. Yo, dur, dur, Martin Petroviç nerede?

Köylü, sözlerini uzata uzata, sanki olduğu yeri gösteriyormuş gibi bir sağ elini,

bir sol elini kaldırarak:

- Martin Petroviç mi? dedi. Bendin kıyısında oltasıyla oturuyor. Balık mı tutuyor, ne tutuyor, Tanrı bilir.

Anna Martinovna:

- Peki, git, dedi. Şu tekerleği de kaldır. Görüyorsun ya boşuna durup duruyor orada.

Köylü, koşarcasına buyruğu yerine getirmeye gitti, kadınsa birkaç dakika daha

sahanlıkta durdu, hep ormana doğru bakıyordu. Sonra, elini gözdağı verir gibi

hafifçe salladı. Yavaş yavaş evine döndü. Kapının arkasında, buyurgan sesiyle:

- Aksütka, diye haykırdığı işitildi.

Anna Martinovna, öfkeli görünüyordu. Aslında pek ince olan dudaklarını her

zamankinden farklı olarak sıkıyordu. Giyinişi pek dağınıktı. Çözülen saç örgüsü,

omuzlarına dökülüyordu. Ama sinirliliğine, dökülen kılığına, öfkesine karşın, gene

her zamanki gibi çekiciydi. Bir iki kez çözülen saç örgüsünü eliyle arkaya attı,

içimde bu öfkeli eli doya doya öpmek isteği uyandı.

XXI

Bahçenin öte yanındaki bende doğru giderken, Martin Petroviç, sahiden balık mı tutuyor, diye düşünüyordum. Ben de çıktım, çevreye bakındım;, Martin Petroviç görünürde yoktu. Bendin bir yanı boyunca yürümeye başladım; sonunda bendin başında, küçük bir koy dibinde, düz, ayak altında ezilmiş, çürümüş kamışlar arasında, kocaman, kurşuni bir yığın gördüm. Yakından baktım, Harlov da şapkasız, saçları darmadağınktı, her yanı sökük bir kaftan giymiş, ayaklarını altına almış, hiç kımlıdamadan kuru toprak üzerinde oturuyordu. Öyle kıpırtısız duruyordu ki, iki adım ötesinde, kurumuş çamur üstüne konmuş olan bir karabatak, yaklaştığımı duyunca kanat çırparak ıslık çala çala su üzerinde uçmaya başladı. Demek ki epey zamandan beri bu kuşun yakınında kimse kımlıdamıyor, onu korkutmuyordu. Harlov'un oturuşu öyle garipti ki, köpeğim onu görünce durdu, kuyruğunu bacakları arasına alıp hırlamaya başladı. Harlov, başını hafifçe çevirdi, yabancı gözlerini bir bana, bir köpeğime çevirdi. Sakalı, onu çok değiştirmişti. Kısa olmakla birlikte gene de gürdü; kır kıvırcıklarıyla kuzu dersini andırıyordu. Sağ elinde tuttuğu oltanın ucu suya dokunuyordu. Yüreğime bir yumruk tıkanmış gibiydi. Ama cesaretimi toplayarak yanına yaklaşıp selam verdim. Sanki uykudan uyanan bir adam gibi gözlerini açıp baktı.

- Martin Petroviç, burada balık mı tutuyorsunuz? dedim.

Kısık bir sesle:

- Evet, balık dedi. Oltayı yukarı çekti. Oltanın ucunda bir iki metrelik bir ip vardı; ama ipin ucunda zoka yoktu.

Ben hemen:

- Zokanız kopmuş, dedim. Martin Petroviç'in yanında ne balık koyacak bir kap, ne de kurt vardı. Hem eylül ayında da ne biçim balık avıydı ki bu?

Martin Petroviç:

- Kopmuş, mu? dedi. Elini yüzünde gezdirdi:

- Varsın kopsun!

Yeniden oltayı suya attı. Bir iki dakika bir sessizlik oldu. Onu şaşkın şaşkın süzüyordum.

- Natalya İvanovna'nın oğlu musun? diye sordu.

Çok zayıf düşmüştü, ama gene de dev gibi görünüyordu. Ne kötü giyinmişti; kendisini nasıl da salıvermişti.

- Evet, dedim, Natalya Nikolayevna B.'nin oğluyum.

- Nasıl, iyi mi?

- Çok iyidir, diye yanıt verdim. Ama gelmemenize çok canı sıkıldı. Çağrısını kabul etmeyeceğinizi hiç ummuyordu.

Martin Petroviç, başını eğdi, çenesiyle eski evini göstererek:

- Oraya gittin mi? diye sordu.

- Nereye?

- Oraya, yurtluğa gitmedin mi? Git oraya. Burada yapılacak bir iş yok. Git. Benimle konuşacak bir şey yok. Konuşmaktan hoşlanmıyorum.

Biraz sustuktan sonra ekledi:

- Sen hep tüfikle dolaşıp duruyorsun. Gençliğimde ben de bu patikadan giderdim.

Yalnızca benim babam... Onu nasıl da sayardım. Zamane çocukları gibi değil. Babam beni kırbaçlayarak bu hevesten vazgeçirdi. Bu yüzden ona çok saygı gösterirdim. Ya,

böyle işte.

Harlov, gene bir sessizlikten sonra:

- Sen burada durma, oraya git, dedi. Orada işler şimdi tıkrında. Volodka... (Sesi kısıldı.) Her şey elinden gelir onun. Yaman adam, hem de keratanın biri!

Ne diyeceğimi bilmiyordum. Martin Petroviç, pek hafif sesle konuşuyordu:

- Bilirsin ya, benim kızlarım vardı. Onlar da pek becerikli çıktılar. Ben artık yaşlanıyorum kardeş. İşleri bıraktım. Tam rahat edeceğim zaman şimdi...

Çevreme bakarak kendi kendime, "Amma da rahat ediyor ha!" diye düşündüm. Sonra yüksek sesle:

- Martin Petroviç, dedim. Sizin kesinlikle bize gelmeniz gerek.

Harlov bana şöyle bir baktı:

- Git, kardeş, git, dedi. Gitmelisin buradan.

- Annemi üzmeyin, gelin bize.

- Git, kardeş, git, benimle ne diye konuşuyorsun?

- Arabanız yoksa annem kendi arabasını gönderir size.

- Git!

- Vallahi gelin, Martin Petroviç!

Harlov yeniden başını eğdi. Bana öyle geldi ki kararmış, sanki toprakla örtülmüş yanakları hafifçe kızardı.

- Vallahi gelin, diye sürdürdüm, ne diye burada oturup kendi kendinize çile dolduruyorsunuz?

Sözlerini uzata uzata:

- Çile doldurmak ne demek? dedi.

- İşte böyle, çile doldurmak.

Harlov sustu, düşünceye dalmış gibiydi. Bu sessizlikten cesaret alarak açık konuşmaya, doğrudan eyleme geçmeye karar verdim. (Unutmayın ki on beş yaşındaydım.)

Martin Petroviç'in yanına oturarak dedim ki:

- Ben her şeyi biliyorum, Martin Petroviç, her şeyi; güveyinizin, kızlarınızın da rızasıyla, size karşı nasıl davrandığını biliyorum. Şimdi kötü durumdasınız. Ama ne diye üzülmeli?

Harlov, hep susuyordu. Yalnızca oltasını düşürmüştü. Bense kendimi o anda nasıl da zeki, nasıl da filozof buluyordum.

- Tabii, siz kızlarınıza bütün malınızı mülkünüzü vermekle sakınmasız davrandınız.

Gerçi bir şey diyemem. Bizim zamanımızda binde bir raslanır bir şey. Ama kızlarınız böyle iyilikbilmez olunca sizin de onları hiçe saymanız gerekir. Canınızı sıkmayın, hiçe sayın kısacası...

Harlov birdenbire dişlerini gıcırdatarak:

- Kes! diye mırıldandı. Üstüme dikilen gözleri korkunç bir alevle parladı... Git buradan!

- Ama Martin Petroviç...

- Git diyorum... yoksa öldürürüm seni!

Ona iyice yaklaşmak istemiştim. Bu son sözü işitince elimde olmadan kalktım.

- Ne dediniz, Martin Petroviç?

- Öldürürüm seni, git diyorum, git buradan!

Harlov'un sesi, göğsünden bir aslan kükremesi gibi çıkıyordu, ama gene başını çevirmiyor, öfkeli öfkeli önüne bakıp duruyordu.

- Seni tutar da budalaca öğütlerinle birlikte suya atarım. O zaman yaşlıları boş öğütlerle tedirgin etmenin ne demek olduğunu anlarsın, toy çocuk!

Ben "Belki de delirmiş!" diye düşündüm. Ona daha büyük bir dikkatle baktım.

Büsbütün put kesildim. Martin Petroviç ağlıyor, göz yaşları damla damla yanaklarından akıyordu. Yüzüyse tümüyle yabancı bir insan yüzü gibiydi.

- Git! diye bir daha bağırdı, yoksa vallahi seni öldürürüm! Başkalarına örnek olsun diye!

Birdenbire bir yaban domuzu gibi dişlerini gıcırdatarak vücudunu yana attı.

Tüfeğimi kapıp koşmaya başladım. Köpeğim de var gücüyle havlayarak peşimden atıldı, o da korkmuştu. Eve geldikten sonra, elbette ki anneme gördüklerimi bir tek sözle olsun çıtlatmadım; ama Suvenir'le karşılaştığım zaman nedense hepsini anlattım. Bu uğursuz adam, anlattıklarımı dinledikten sonra öyle sevindi, öyle zıplamaya, katıla katıla gülmeye başladı ki, az kalsın onu dövecektim.

- Ah, büyük "Siveç Harlos" budalasının bataklığa girip oturduğunu bir görsem... diyordu.

- O denli merak ediyorsanız, bent kıyısına gidin de görün.

- Öyle ama, ya beni öldürürse!

Suvenir, çok canımı sıktı. Yersiz gevezeliğimden pişman oldum. Anlattıklarımı Jitkov'a anlattı. O da işe başka türlü baktı, "Polise haber vermeli, belki de bir bölük asker göndermek gerekir," dedi. Askerlerin gelebileceği üzerine yürütülen kestirim doğru çıkmadı. Ama gerçekten olağanüstü bir şey oldu.

XXII

Ekim ayının ortasında, Martin Petroviç'le görüşmemizden aşağı yukarı üç hafta sonra, ikinci kattaki odamda, pencerenin önünde duruyor, hiçbir şey düşünmeden avluya, daha ötedeki yola bakıyordum. Hava, beş günden beri pek kötü gidiyordu. Ava

gitmeyi düşünmek bile saçmaydı. Canlı olan ne varsa bir yere saklanmıştı. Serçeler bile susmuş, çulluklarsa çoktan ortadan yitmişlerdi. Rüzgâr ara sıra boğuk boğuk uluyor; ara sıra da kulakları çınlatırcasına ıslık çalıyordu. Hiçbir aydınlık köşesi kalmamış olan basık gökyüzü, kirli beyaz renkten, insana korku veren kurşuni renge geçiyordu. Hiç arasız yağın yağmur, birdenbire daha iri damlalarla yan yan, inleye inleye pencerelere çarpıp dağılıyordu. Ağaçlar, hemen hemen bütün yapraklarını dökmüşler, kurşuni bir renk almışlardı. Üzerlerinde hemen hemen bir şey kalmamıştı; ama rüzgâr, onları durup durup yine sarsmaya başlıyordu. Her yanda, üstünde ölü yapraklar yüzen su birikintileri görülüyor, bu birikintilerde koca koca hava kabarcıkları, durmadan beliriyor, durmadan patlayıp yitiyordu. Yolda, geçilmez bir çamur vardı. Oda içinde, giysi altında bile soğuk iliklerimize işliyordu. İnsan istemeye istemeye bir ürperme geçiriyor, içinde bir burkulma duyuyordu. Ama bu duygu, üzüntü değildi. İnsana öyle geliyordu ki, artık dünyada bir daha ne güneş, ne aydınlık, ne renkler görülecek; bu yapışkan çamur, bu kurşuni ıslaklık, bu ekşi nemlilik, hep böyle sürüp gidecektir; rüzgâr da boyuna uğuldayıp duracaktır.

Böylece pencere önünde düşünceli düşünceli duruyordum. Anımsıyorum, birdenbire bir karanlık bastı; mavi bir karanlık; oysa saat, ancak öğleyi gösteriyordu. Bana öyle geldi ki, bir ayı avlumuzdan, dış kapımızdan sahanlığa değin koşarak geçti. Ama bu ayı, dört ayaklı değil, arka ayakları üstüne kalkmış bir ayıydı. Gözlerime inanamadım. Ayı değilse bile, belki de kocaman, kara, tüylü bir şeydi... Ne olabileceğini daha iyice kestirememiştim; birdenbire aşağıdan korkunç bir gürültü koptu. Belki de hiç beklenmeyen, korkunç bir şey eve dalmıştı. Bir karışıklık, bir koşuşmadır başladı...

Koşa koşa merdivenden indim, yemek odasına daldım...

Annem konuk odasının kapısında, yüzü bana dönük, yıldırımla vurulmuş gibi duruyordu. Arkasında ürkmüş birkaç kadın yüzü görünüyor, başuşakla birlikte iki uşak, Kazak kılıklı küçük uşak, ağızlarını şaşkınlıkla açmışlar, sahanlık kapısında itişiyorlardı; yemek odasının ortasında da çamura bulanmış bir adam duruyordu. Üstü başı darmadağınık, giysileri paramparçaydı; öyle ıslanmıştı ki her yanından duman tütüyor, üstünden sular süzülüp döşemenin üzerine akıyordu. Karşımda, avludan fırlayan o dev, diz çökmüş duruyor, ölecek gibi "Ah! Oh!" çekiyordu. Bu korkunç dev kimdi? Harlov'du! Yanına yaklaştım. Yüzünü değil, ama başını tanıdım. İki eliyle çamurlu saçlarını tutuyor, ağır ağır, kıvrana kıvrana soluyordu. Dahası, göğsünden su kaynaması gibi bir fokurtu işitiliyordu. Bütün bu çamurlu, kara yığında yalnızca fıldır fıldır dönen yabamıl, küçücük gözler, açıkça görülüyordu. Gerçekten korkunçtu! Bir gün kendisini mastodontla karşılaştırdığı için terslediği o önemli kişi aklıma geldi. Gerçekten bataklıklar arasında üzerine atılan daha güçlü bir hayvandan kaçmış olan, tufandan önceki bir hayvanın, sanırım böyle bir görünüşü olsa gerekti. Annem, ellerini havaya kaldırarak bağırdı:

- Sen misin Martin Petroviç, aman Tanrım!

Sanki zorlukla, acı duyarak, kesik kesik:

- Ben! Ben! dedi. Oh! ben!

- Aman Tanrım! Ne oldu sana?!

- Natalya Nikolov...na.... Ben size doğrudan doğruya evden... size koşarak geldim...

- Bu çamur içinde. Adama benzeyen halin yok. İnsanlıktan çıkmışsın. Bir yere otur hiç olmazsa.

Annem hizmetçilere döndü:

- Koşun, havlu falan getirin!

Baş uşağa dönerek:

- Kuru bir giysi yok mu?

Başuşak eliyle, bu boya giysi mi uyar, der gibi birtakım işaretler yaptı:

- Ama, dedi, bir yorgan ya da bir at çulu! Yepyeni bir çul var.

Annem bir daha:

- Kalk Martin Petroviç, dedi, otur şuraya.

Harlov birdenbire:

- Kovdular beni hanımefendi, kovdular, diye inledi. Kovdular Natalya Nikolovna! Öz

kızlarım, öz yuvamdan kovdular beni!

Annem bir "vah" çekti:

- Ne diyorsun? Kovdular, ha! Ne günah şey! Ne ayıp şey!

İstavroz çıkardı:

- Ama kalk, Martin Petroviç, ne olur!

İki hizmetçi, ellerinde havlularla içeri girip Harlov'un önünde durdular. Belliydi

ki, onlar da bu koca çamur yığınına temizlemeye nereden başlayacaklarını

kestiremiyorlardı.

Başuşak, büyük bir battaniyeyle geldi, o da şaşkınlık içinde durdu. Suvenir, kapı

arkasından görünüp kayboldu.

Annem, kesin bir tavırla:

- Martin Petroviç, ayağa kalk! Otur şuraya! Her şeyi sırayla anlat bana, dedi.

Harlov, ayağa kalktı... Başuşak ona yardım etmek istedi, ama yalnızca elini

kirletti, parmaklarını silkerek kapıya doğru koştu. Harlov, sağa sola yalpalaya

yalpalaya sandalyeye yürüdü, oturdu. Hizmetçiler, havlularını ellerinde ona

yaklaştılar, ama Harlov bir el devinimiyle onları uzaklaştırdı, battaniyeyi de almadı. Annem, üstüne varmadı. Harlov'u kurutmanın olanaksız olduğu belliydi. Yalnızca döşemedeki çamur izlerini çabuk çabuk sildiler.

XXIII

Harlov, artık rahat rahat soluk almaya başlayınca, annem:

- Seni nasıl kovdular? diye sordu.

Harlov, kendisini zorlayarak:

- Hanımefendi! Natalya Nikolayevna! dedi.

Gözlerinin sağa sola kayması beni yeniden kaygıya düşürdü. - Size her şeyi olduğu gibi söyleyeyim! Suçun büyüğü bende.

Annem, koltuğa oturdu, esans damlatılmış mendili yüzünün önünde sallayarak

(Harlov'un üstünden çıkan koku, bir bataklık kokusundan daha keskindi):

- Tabii, tabii, o zaman beni dinlemek istemedin, dedi.

- Ah, suçum bu değil hanımefendi, suçum hep gururumda. Beni bitiren şey,

Buhtunnasır'da (*) olduğu gibi, gururdur. Kendi kendime, "Tanrı bana herkes gibi akıl verdi," diye düşünüyordum. Bir şeye karar verdim mi, olmalı. Bir de buna ölüm korkusunu katın... büsbütün yolumu şaşırdım. İçimden, bari son olarak kendi gücümü göstereyim onlara, diyordum; ödüllendireyim de ölünceye dek bana minnet duysunlar.

(Harlov birdenbire ürperdi.) Beni pis bir köpek gibi evden kovdular. İşte buymuş onların minnet duyması.

Annem, yeniden söze başladı:

- Ama nasıl oldu bu, nasıl oldu?..

Harlov, gözlerini daha çok belertti. İki elinin parmaklarını birbirine geçirmiş

çenesinin önünde tutuyordu. Annemin sözünü keserek:

- Uşağım Maksimka'yı benden aldılar, atımı aldılar, kararlaştırılan aylığı

vermediler; yani her bakımdan kolumu kanadımı kırdılar. Her şeye katlandım. Oof of!

Bu da gene gururumdan. Azılı düşmanlarımlın, "Bak işte budala moruk, bin pişman"

demelerini istemiyordum. Anımsar mısınız hanımefendi, siz de o zaman dikkatimi

çekmiştiniz. İnsan kendi dirseğini ısırılmaz, demiştiniz. Bunun için uzun zaman

katlandım... Ama bugün odama girdim, bir de ne göreyim, odamı almışlar. Yatağımı

sandık odasına atmışlar. "Orada yatabilirsin, acıdığımız için seni tutuyoruz, oda

ev işlerinde gerekli," diyorlar. Hem bana bunları söyleyen kim, biliyor musunuz?

Volodka Slötkin... Yani bir süprüntü, bir alçak...

Harlov'un sesi kısıldı. Annem:

- Ya kızların? Onlar ne diyorlar? diye sordu.

Harlov, öyküsünü sürdürdü:

- Ben nelere katlanmadım, nelere! Çok acı, çok utanç duyuyordum... Kimsenin yüzüne

bakamıyordum. Bunun için de hanımefendiciğim, size gelmek istemedim. Hep

utancımdan. Ben, hanımefendiciğim, her şeyi denedim. Onları okşadım, gözdağı

verdim, öğüt verdim; önlerinde eğildim bile; işte böyle eğildim... (Harlov nasıl

eğildiğini gösterdi.) Hiçbirinin yararı olmadı. Gene de katlanıyordum, kendi

kendime her şeyi kırıp dökeyim, bir zerre bile kalmasın ortalıkta, diyordum. Ders

olsun onlara, diyordum. Ama sonra boyun eğdim. Alnımın kara yazısı, dedim. Artık

ölüme hazırlanmalıyım, dedim. Ama birdenbire bugün beni bir köpek gibi kovdular!

Hem bunu yapan kim? Volodka! Kızlarım için sormuştunuz. Onlarda güç kalmadı ki!

Volodka'ya kul köle oldular. Öyle, öyle!

Annem, şaştı kaldı:

- Anna için söylediğinize aklım erer. Ne de olsa karısı. Ama öbürü, nasıl olur?..

- Evlampiya mı? O, daha beter. Kendisini büsbütün Volodka'nın eline bıraktı. Bu yüzden de askerinizi kabul etmedi. Volodka'nın buyruğuyla! Anna, doğal olarak, buna karşı gelmeliydi. Aslında kızkardeşinden tiksiniyor; ama gene de boyun eğiyor.

Volodka onu büyüledi. Hem de gururlu Evlampiya'nın bu duruma düşmesi belki de hoşuna gidiyor. Ah, Tanrım, ah!

Anneciğim, biraz kaygıyla bana baktı. Ben, odadan büsbütün çıkarmasınlar diye önlem olarak biraz uzaklaştım.

Annem:

- Eski evlatlığımın sana böyle acılar çektirmesi, böyle kötü bir adam çıkması, beni çok üzüyor. Ben de yanılmışım. Kendisinden böyle bir şeyi kim beklerdi?

Harlov, göğsünü yumrukladı:

- Hanımefendi, diye inledi. Kızlarımın iyilikbilmezliğine dayanamam, dayanamam hanımefendi! Onlara varımı yoğumu verdim! Vicdanım da beni rahat bırakmıyor. Bendin kıyısında oturup balık tutarken neler düşünmedim. Kendi kendime şöyle diyordum, "Hiç olmazsa, bir kimseye bile bir yararın dokunsaydı; yoksullara el uzatsaydın.

Hiç olmazsa ömrün boyunca çile çektirdiğin şu zavallı köylülere özgürlüklerini verseydin. Unutma ki Tanrı karşısında onlardan şimdi sen sorumlusun, gözyaşları seni boğacak!" Siz onların durumunu asıl şimdi görün. Gerçi benim zamanımda da derin bir uçurumdaydılar. Ama bugün uçurumun dibi de görünmüyor. Bütün bu günahları ben üzerime aldım. Çocuklarım için vicdanımı susturdum. En sonunda gördüğüm karşılığa bakın! Beni evden köpek gibi tekmeleyip kovdular!

Annem:

- Artık bunları düşünme Martin Petroviç, dedi.

Harlov yeniden canlanarak:

- Volodkanız bana artık odamda oturamayacağımı söyledi. O oda ki, her kirişini kendi elimle koymuştum. Bu sözleri işitince içimden neler geçti, bir Tanrı bilir. Başım döndü. Yüreğime sanki bir hançer saplanmıştı... Ya onu öldürmeli, ya evden çıkıp gitmeliydim! İşte size koştum, velinimetim Natalya İvanovna. Hem başvuracak başka kimsem yok ki! Dışarıda yağmur, çamur, belki yirmi kez düştüm. Şimdi de bu kılıkla...

Harlov kendisine bir baktı. Kalkmaya savaşıyor gibi sandalyesinde bir davrandı.

Annem ivedilikle:

- Yeter, yeter, bırak Martin Petroviç. Bunlardan ne çıkar? Döşeme kirlendiyse ne olacakmış sanki? Şimdi dinle, şöyle bir önerim var: Sana ayrı bir oda versinler, temiz bir yatak hazırlasınlar. Soyun, yıkan, yat, uyu...

Harlov üzüntüyle:

- Ah, hanımefendi, dedi, Natalya İvanovna, nasıl uyurum. Kafama sanki bin bir çekiç iniyor. Beynim zonkluyor!.. Beni iğrenç, hiç işe yaramaz bir hayvan gibi...

Annem, direnerek:

- Yat, uyu, dedi. Sonra çay içer, gene konuşuruz. Kendini salıverme, eski dost! Seni kendi evinden kovdularsa, benim evimde her zaman bir sığınak bulursun.

Yaşamımı kurtardığını unutmadım ki!

Harlov, "Velinmetim" diye inledi, yüzünü elleriyle kapattı:

- Şimdi de siz beni kurtarın, dedi.

Bu haykırış, anneme dokundu, gözleri yaşardı:

- Elimden geldiğince sana yardıma hazırım, Martin Petroviç. Ama bundan sonra beni dinleyeceğine, her türlü kötü düşüncüyü kafandan kovacağına söz vermelisin.

Harlov, ellerini yüzünden çekerek:

- Gerekirse, bağışlayabilirim bile onları! dedi.

Annem, peki der gibi, başını salladı:

- Seni bu Hıristiyanca ruh durumunda görmek çok hoşuma gidiyor, Martin Petroviç!

Ama bunları sonra konuşuruz. Şimdilik kendine çekidüzen ver. Hele bir yat uyu.

Annem, başuşağa döndü:

- Martin Petroviç'i rahmetli beyefendinin yeşil odasına götür. Bir dediği iki edilmesin. Giysisi kurutulsun, temizlensin. İsteddiği çamaşırları da çamaşırcıdan al. İşittin mi?

- Başüstüne.

- Bir de uyanır uyanmaz, terzi ölçüsünü alsın. Sakalını da kesmeli. Ama şimdi dursun, sonra...

Başuşak:

- Başüstüne, dedi. Martin Petroviç, buyurun.

Harlov, ayağa kalktı. Anneme bir baktı, yaklaşmak istedi. Sonra durdu, yerlere dek eğilerek selam verdi; kutsal tasvir önünde üç kez istavroz çıkardı. Uşağın ardından çıktı. Onların arkasından ben de oradan sıvıştım.

XXIV

Başuşak, Harlov'u yeşil odaya götürdü. Yatak takımları olmadığı için hemen çamaşırcıya koştu. Sofada karşımıza çıkan Suvenir, bizimle birlikte odaya girdi.

Kollarını, ayaklarını hafifçe yana açıp odanın ortasında düşünceli düşünceli duran Harlov'un çevresinde gülerek, yüz göz işaretleri yaparak dönmeye başladı. Harlov'un üstünden hâlâ sular süzülüyordu. Suvenir, biraz eğilip elleriyle kasıklarını

tutarak:

- Hey Siveç Harlov, diye vızıldadı. Ünlü Harlov soyunun kurucusu. Torununa bak, nasıl buluyorsun? Onu tanıyabildin mi? Ha, ha, ha! Ekselans, elinizi verin de öpeyim. Ama niçin siyah eldiven giydiniz?

Ben Suvenir'e çıkışmak istedim... Ama ne mümkün!

- Bana sığıntı, haylaz, diyordun! "Senin yatağın, yerin yurdun yok!" diyordun.

Şimdi sen de bak benim gibi bir sığıntı oldun. Artık Martin Petroviç de bir, serseri Suvenir de bir. Sen de benim gibi el eline bakacaksın! Bir köpeğin koklayıp bir yanda bıraktığı kuru ekmek kabuğunu alıp önüne atarlar, hadi ye bakalım derler!

Ha, ha, ha!

Harlov, başını önüne eğmiş, kollarını ayaklarını açmış, hiç kıvıldamadan duruyordu.

Suvenir, gene vızıldamayı sürdürdü:

- Martin Harlov, büyük soylu! Ne kurumlanırdı. Üfff... Var mı bana yan bakan, derdin. Fazla akıllılık edip çiftliğini pay etmeye kalkıştığın zaman da ne kadar çalımlı görünüyordun. "Minnet duysunlar istiyorum, minnet!" diye bağırıyordun. Beni niçin unuttun? Bana niçin bir şey ayırmadın? Belki ben ötekilerden daha hayırlı çıkardım. Demek seni çırılçıplak kara atacıklarını söylediğim zaman doğru söylemişim.

Ben, "Suvenir!" diye bağırdım, ama o hiç susacağa benzemiyordu. Harlov, kıvıldamadan duruyordu. İnsana öyle geliyordu ki ancak şimdi üstündekilerin nedenli ıslak olduğunu duyuyor, birinin gelip giysisinin çıkarmasını bekliyordu. Ama başuşak daha gelmemişti. Suvenir gene başladı:

- Bir de askermiş! 1812'de yurdu kurtarmış, yararlık göstermiş. Biliyorum ne biçim asker olduğunu senin. Soğuktan donmuş asker kaçaklarının tozluklarını çıkarmak

marifet değil. Sizin yaptığınız bu; ama bir kız, yere ayak vurup üstüne yürüdü mü ödün patlar...

İkinci kez "Suvenir!" diye bağırdım.

Harlov, Suvenir'e şöyle yan yan bir baktı. O ana dek, sanki onun varlığını bile ayırımsamamıştı. Yalnızca benim haykırışım dikkatini çekmişti:

- Dikkat et kardeş, diye boğuk boğuk homurdandı. Başına bir bela gelmesin!

Suvenir, kahkahayla güldü:

- Ah, çok korkuttunuz beni, sayın kardeş! Sahiden de çok korkunçsunuz. Bari saçlarımızı tarasaydınız. Yoksa Tanrı saklasın, çamur kurursa bir daha temizleyemeyiz. O zaman orakla biçmekten başka yolu kalmaz.

Suvenir, büsbütün ölçüyü kaçırdı:

- Çırılçıplaksınız, ama hâlâ böbürlenmeyi bırakmıyorsunuz. Söyleyin bakalım, nerede şimdi o göklere çıkardığınız ocağınız? Hep "Benim ocağım var, senin yok," der dururdun. "Bu benim aile ocağım," derdin. (Suvenir nerden de bu ocak sözünü çıkardı!)

- Bay Biçkov, dedim. Ne yapıyorsunuz! Kendinize gelin!

Ama o boyuna konuşuyor, gevezelik ediyordu. Harlov'un çevresinde zıplıyor, fir fir dönüyordu. Başuşakla çamaşırıcı hâlâ gelmemişti! İçime büyük bir korku düştü. Annem konuşurken yavaş yavaş rahatlayan, sonuna doğru yatışıp tümüyle boyun eğen Harlov'un yeniden öfkelenmekte olduğunu anlıyordum. Sık sık solumaya başladı. Kulağının altı birden şişer gibi oldu. Parmakları kımıldamaya, gözleri çamurlu yüzünün kara maskesi altında yeniden parlamaya başladı.

- Suvenir! Suvenir! diye haykırdım. Susun, yoksa anneme söylerim.

Ama Suvenir'i sanki şeytan dürtmüştü:

- Evet sayın kardeşim, dedi. Bak şimdi sizinle birlikte ne durumlara düştük!

Kızlarımız, güveyiniz Vladimir Vasilyeviç, damanız altında, ocağınızda sizinle bol bol alay edecekler. Bari önce siz onlara, karar verdiğiniz gibi ilenseydiniz! Bunu bile yapmak elinizden gelmedi. Siz Vladimir Vasilyeviç'le boy ölçüşecek adam değilsiniz ki aslında! Hem de ona "Volodka!" derdiniz. Sizin için Volodka olur mu hiç? O bay Vladimir Vasilyeviç Slötkin'dir, çiftlik sahibidir, beyefendidir. Ya sen kim oluyorsun?

Korkunç bir kükreme, Suvenir'in sözünü kesti... Harlov, dayanamamış, patlamıştı. Sıktığı yumruklarını yukarı kaldırdı. Yüzü mosmor kesildi, çatlak dudakları köpürdü, kızgınlığından titredi, madeni sesiyle:

- Ocak mı diyorsun! dedi. İlenç mi, diyorsun! Yok, onlara ilenmeyeceğim! İlenç onlara vız gelir! Ama yıkacağım ocaklarını! Benim ocağım olmadığı gibi onların da olmasın! Martin Harlov'u görsünler! Gücüm hâlâ tükenmedi! Benimle nasıl alay edileceğini öğrensinler! Ocakları kalmayacak!

Donakaldım. Hiç böyle ölçüsüz bir öfke görmemiştim. Karşımda duran bir insan değil, yabani, yırtıcı bir hayvandı! Donakaldım. Suvenir ise korkusundan masanın altına saklanmıştı.

Harlov son olarak, "Evleri olmayacak!" diye bağırdı. Odaya giren başuşakla çamaşırcı kadını devirircesine iterek evden dışarı fırladı... Avludan bir top gibi yuvarlana yuvarlana geçti, kapının ardında yitip gitti.

XXV

Annem, başuşak kendisine kaygılı bir tavırla Martin Petroviç'in hiç beklenmeyen bu yeni davranışını söylediği zaman çok kızdı. Başuşak bu gidişin nedenini gizlemek

yürekliliğini gösteremedi. Ben de onun sözlerini doğrulamak zorunda kaldım. Annem

içeri girip önünde yaltaklanan, elini öpmeye bile hazırlanan Suvenir'e:

- Hep sen, diye bağırdı, her şey şu zehirli dilinden çıkıyor!

Suvenir, kekeleydi, ellerini arkaya atarak:

- Lütfen şindik, şindik... dedi.

Annem öfkeyle:

- Biliyorum senin şindik, şindikini, dedi.

Onu kovdu, sonra zili çaldı, Kvitsinski'yi çağırdı, arabayla Yeskovo'ya gitmesini,

ne pahasına olursa olsun Martin Petroviç'i bulup getirmesini buyurdu. Sözlerini

"Onu almadan gelmeyin!" diye bitirdi. Asık yüzlü Kvitsinski, sessizce başını eğdi;

bir şey söylemeden çıktı.

Odama döndüm, yeniden pencere önüne oturdum. Olup bitenleri uzun zaman düşündüm.

Şaşkınlık içindeydim. Evindekilerin bütün aşağılamalarına katlanan Harlov, Suvenir

gibi önemsiz bir adamın alaylarına, iğnelemelerine nedense dayanamamış, çileden

çıkmişti, bunu bir türlü anlayamıyordum. Kimi zaman küçük görünen bir insanın

ağzından çıktığı zaman bile boş bir sitemde nasıl da dayanılmaz bir acılık olduğunu

henüz bilmiyordum... Suvenir'in ağzından çıkan pek tiksindiği Slötkin adı, barut

içine düşen bir kıvılcım olmuştu. Harlov'un ağrıyan yeri bu son iğneye dayanamadı.

Aradan bir saat geçtikten sonra arabamız avluya girdi. Ama içinde yalnız kahyamız

oturuyordu. Annemse "Onsuz gelmeyin" demişti. Kvitsinski, hızlı hızlı arabadan

atladı, sahanlığa koştu. Yüzünde bir şaşkınlık vardı, bu da onda hemen hiç

görünmeyen bir şeydi. Hemen aşağı indim, onun arkasından salona girdim.

Annem:

- Eh, nasıl? Getirdiniz mi? diye sordu.

- Hayır, getirmedim, getiremezdim.

- Niçin? Onu görmediniz mi? Ne oldu? Yoksa kan mı vurdu beynine?

- Hiçbir şey olmadı.

- Öyleyse neye getirmedi?

- Evi yıkıp döküyor.

- Nasıl? Nasıl?

- Yeni evinin damına çıkmış, yıkıyor. Şimdiden otuz kırk bedavra tahtasıyla dört beş kirişi koparıp atmış.

Harlov'un "Evleri olmayacak" sözünü anımsadım. Annem Kvitsinski'ye gözlerini dikti:

- Ne? Tek başına dama çıkmış da damı mı yıkıyor?

- Evet, dediğim gibi. Çatının üstünde dolaşiyor, sağında solunda neye raslarsa

hepsini yıkıyor. Bilirsiniz ya, insanüstü bir gücü vardır onun! Ama unutmamalı ki, dam da pek sağlam değil. Lata tahtaları arasında boşluklar var, tablalı çivilerle çakılmış.

Annem, gerçekten böyle mi, der gibi bana baktı. "Lata tahtaları, tablalı çiviler"

diye yineledi. Bu sözlerden bir şey anlamadığı besbelliydi. En sonra:

- Peki, ne yapmayı düşünüyorsunuz? dedi.

- Size danışmaya geldim; yanıma adam almadan bir şey yapmaya olanak yok. Oradaki köylüler, korkularından gizlenmişler.

- Ya kızları ne yapıyor?

- Kızlarının da bir şey yapabildikleri yok, bağırp çağırıyorlar, oradan oraya koşuyorlar, ama boşuna!

- Slötkin de orada mı?

- Orada, herkesten çok bağılıyor, ama bir şey yapmıyor.

- Martin Petroviç, damda ha?

- Damda, daha doğrusu çatıda. Damı yıkıyor.

Annem:

- Evet, evet, lata tahtaları... dedi.

Gerçekten iş çok karışıktı. Ne yapmalıydı? Kente gidip komisere mi haber vermeli, yoksa köylüleri mi toplamalıydı? Annem, şaşırmış, ne yapacağını kestiremiyordu.

Yemeğe gelen Jitkov da şaşırmişti. Gene bölük sözü etti ama doğru dürüst hiçbir şey salık veremedi. Yalnızca boyun eğme, bağlılık okunan gözlerle anneme bakıyordu.

Kvitsinski, hiçbir buyruk alamayacağını görünce saygılı bir küçümsemeyle anneme dönerek kendisine birkaç bahçıvan, seyis, uşak verilirse bir şey yapmaya çalışacağını söyledi...

Annem, sözünü keserek:

- Evet, evet, bir şeyler yapın azizim Vikentiy Osipiç, dedi. Yalnız ne olur, çabuk olun, ben bütün sorumluluğu üzerime alıyorum.

Kvitsinski, soğuk soğuk gülümsedi:

- Yalnız hanımefendi, önce şunu açıklamama izin verin, sonucu yüzde yüz kestiremem, çünkü bay Harlov'un gücü de, öfkesi de büyüktür. Kendini büyük bir aşağılamaya uğramış sayıyor.

Annem:

- Evet, evet, diye başladı, bütün bunlar hep şu pis Suvenir yüzünden; bu davranışını ölünceye dek bağışlamıyacağım. Hadi gidin Vikentiy Osipiç, adamları alıp gidin!

Jitkov pes bir sesle:

- Olabildiğince çok urgan, yangın çengeli alın başkahya, diye mırıldandı. Varsa bir

aç da alsanız iyi olur. Hiç unutmam, bir kez bizim alayda...

Kvitsinski, onun sözünü biraz sinirlenerek kesti:

- Lütfen, bana ders vermeyin, sayın bay, dedi. Siz olmadan da ne yapacağımı bilirim.

Jitkov, kırıldı, kendisinin de çağrılacağını sandığını söyledi...

Annem konuşmaya karışarak:

- Hayır, hayır, sen kal burada. Vikentiy Osipiç işini kendi başına görsün. Haydi gidin, Vilentiy Osipiç.

Jitkov, daha çok kızdı. Kvitsinski ise selam vererek çıktı.

Ahıra koştum, binek atımı kendim eyerleyerek dörtnala Yeskovo'ya yollandım.

XXVI

Yağmur dinmişti, ama rüzgâr daha büyük bir hızla yüzüme doğru esiyordu. Yolun yarısında, eyerim az kalsın kayacaktı. Atımdan atladım, dişlerimle kayışları sıkmaya başladım.. Birdenbire adımla çağırıldığımı işittim.. Suvenir, bana yetişmek için tarlalar arasından koşuyordu. Uzaktan:

- Hey dostum, diye bağırdı. Pek merak ettin, değil mi?.. Doğrusu insan dayanamıyor.

Ben de işte bak, Harlov'un kendi izinden koşuyorum. Böyle bir şeyi insan ölse gene göremez!

Ben, öfkeyle:

- Marifetinizi görmek mi istiyorsunuz? dedim.

Atıma atladım. Dörtnala koşturdum. Ama yorulmak bilmeyen Suvenir, arkada kalmıyor, konuşurken bile hep kahkaha atıyor, yüz göz işaretleri yapıyordu. Sonunda Yeskovo, gene o uzun çit ve evin çevresindeki söğütler göründü... Ben ana kapıya yaklaştım.

İnip atımı bağladım ve şaşkınlığımdan donakaldım. Yeni evin damının üçte biri, orta katın da, ancak iskeleti kalmıştı. Yerde, evin iki yanından latalar, döküntüler, darmadağın bir yığın halinde duruyordu. Kvitsinski'nin dediği gibi, aslında dam pek sağlam değildi. Ama ne de olsa Harlov'un gördüğü iş, inanılmaz bir şeydi. Kara kurşuni bir kitle, çatının üstünde, yürüdüğü yerden toz toprak kaldırarak hızlı hızlı, ama hantal hantal kımlıyor, kâh yapılan bacayı sarsıyor (öteki baca yıkılmıştı), kâh bir latayı çekip aşağı atıyor, bazen çatı kirişlerine bile saldırıyordu. Bu adam, Harlov'du. Bu haliyle burada da bana tam bir ayı gibi göründü. Baş, sırtı, omuzları, tıpkı ayıyı andırıyordu. Birbirinden ayrı, bütün tabanıyla basan ayakları da ayı ayağına benziyordu. Sert bir rüzgâr, dört yandan üstüne esiyor, birbirine yapışmış saçlarını kabartıyordu; giysisinin yırtıklarından çıplak vücudunun yer yer kırmızılığını görmek insana korku veriyordu; yabanıl, kısık, hırıltılı sesiyle mırıldanmalarını dinlemek de korkunçtu. Avluya epey insan toplanmıştı; köy kadınları, çocuklar, hizmetçi kızlar, çitin yanında birbirine sokulmuş duruyorlardı. Birkaç köylü, biraz uzakta toplanmıştı. Tanıdığım yaşlı papaz, öteki evin sahanlığında şapkasız duruyor, tunç haçı iki eliyle tutmuş, sanki Harlov'a göstermek ister gibi sessizce, umutsuzca kaldırıyor. Papazın yanında Evlampiya duruyor, sırtını duvara dayamış, babasına dik dik bakıyordu. Anna, başını pencereden uzatıyor, sonra çekiliyor, bir avluya fırlıyor, bir eve dönüyordu. Slötkin'in yüzü kül gibiydi; eski bir hırka giymiş, başında takke, elinde tüfek, bir öteye bir beriye kısa adımlarla koşuyordu. Bu sefer gerçekten çiftleşmişti. Soluğu kesiliyor, titriyor, Harlov'a gözdağı veriyor, nişan alıyor, sonra tüfeğini omzuna asıyor, yeniden nişan alıyor, bağırıp çağırıyor, ağlıyordu. Suvenir'le beni görünce bize doğru atıldı:

- Bakın, bakın buraya, neler oluyor, diye inledi. Çıldırdı, büsbütün çıldırdı.

Yaptıklarına bakın! Polise adam gönderdim, ama ne gelen var, ne giden! Üstüne ateş etsem bana yasa ceza veremez. Çünkü kendi mülkünü savunmak her insanın hakkıdır.

Ben de ateş edeceğim! Vallahi edeceğim.

Eve doğru koştu:

- Martin Petroviç, dedi, bana bakın! İnmezseniz ateş edeceğim!

Damdan kısık bir ses işitildi:

- Ateş et, ateş et! Al, şimdiden sana küçük bir armağan.

Yukardan uzun bir tahta uçtu. Havada bir iki kez döndükten sonra tam Slötkin'in ayaklarının ucuna düştü. Slötkin, arkaya sıçradı. Harlov ise kahkahayı bastı. Biri arkamda "Tanrım!" diye mırıldandı. Arkama baktım, Suvenir'di. İçimden, "Ha," dedim "Artık gülmüyorsun demek!"

Slötkin, yanında duran bir köylünün yakasına yapıştı, var gücüyle sarsarak:

- Çık bakalım, çıkın alçaklar! diye bağırdı. Mülkümü kurtarın!

Köylü, bir iki adım ilerledi, sonra başını arkaya attı, elini salladı:

- Ey, siz! Beyefendi! diye bağırdı; biraz yerinde saydı, bir daha döndü. Slötkin,

öbür köylülere dönüp haykırdı:

- Bir merdiven, bir merdiven getirin.

Köylüler:

- Nerden bulalım ki? dediler.

İnleyen bir ses, ağır ağır:

- Merdiven olsa bile çıkmayı kim göze alabilir, dedi. Hangi budala çıkar? Bir anda boynumuzu koparıverir.

Biraz aptalca görünen, sarı saçlı bir delikanlı:

- Hemen öldürür, dedi.

Ötekiler:

- Öyle ya, öyle ya, diye ona hak verdiler.

Bana öyle geldi ki, tehlike olmasa da köylüler, yeni efendilerinin buyruğunu gene de pek istekle yerine getirmeyeceklerdi. Harlov'a şaşıyorlardı ama, davranışını doğru bulmaktan da geri kalmıyorlardı. Slötkin:

- Ah haydutlar, diye inledi, şimdi hepinizi...

Tam bu sırada son baca da büyük bir gürültüyle devrildi. O anda yükselen sarı toz bulutu içinde Harlov, keskin bir sevinç ıgıgıyla döndü, kanlı ellerini göğze uzattı.

Slötkin, ona bir daha nişan aldı, ama Evlampiya onun dirseğini itti. Slötkin, öfkeyle ona dönüp:

- Engel olma, diye bağırdı.

Evlampiya da:

- Ateş etmeye kalkma, dedi!

Çatık kaşlarının altında mavi gözleri korkunç korkunç parladı:

- Babam kendi evini yıkıyor. Onun malı!

- Yalan, bizim malımız!

- Sen bizim diyorsun, ben de onun diyorum.

Slötkin, öfkeli öfkeli göğüs geçirdi. Evlampiya, ona gene dik dik baktı. Harlov, damın üstünden:

- Oo, merhaba, merhaba sevgili kızım, merhaba Evlampiya Martinovna, dedi. Eee, anlat bakalım, dostunla nasıl yaşıyorsun? İyi mi? Öpüşüp sevişiyor musunuz?

Evlampiya çınlayan sesiyle:

- Baba! diye haykırdı.

Harlov, damın ta ucuna kadar ilerleyerek:

- Ne var kızım? dedi.

Yüzünde gözle görünür, garip bir gülümseme belirdi. Bu gülümseme, duru, neşeli bir gülümsemeydi; böyle olduğu için de daha korkunç, daha hoş gitmez görünüyordu. Uzun zaman sonra, aynı gülümsemeyi asılmak üzere olan bir adamın yüzünde görmüştüm.

Evlampiya:

- Yeter beybaba, dedi, in aşağı! (Evlampiya "baba" demiyordu.) Biz suçluyuz. Sana her şeyi geri vereceğiz. Yalnız in aşağı.

Slötkin, söze karışarak:

- Sen ne hakla bizim adımıza konuşuyorsun? dedi.

Evlampiya, kaşlarını daha çok çatarak:

- Bana düşeni sana vereceğim, hepsini vereceğim. Yalnız bırak, in, beybaba, bizi bağışla, beni bağışla.

Harlov, her gülümseyip duruyordu:

- İş işten geçti yavrum, geçti artık, diye söze başladı; her sözü tunç gibi çınlıyordu:

- Taşyüreğin çok geç yumuşadı! Artık yolun sonundayım, artık duramam. Hem bana bakma şimdi. Ben yok olmuş bir adamım. İyisi mi, Volodka'ya bak! Baksana güzelliğine diyecek yok, doğrusu! Ya yılan kızkardeşine ne dersin? Bak nasıl tilki yüzünü pencereden çıkarıyor, nasıl kocasını kışkırtıyor. Hayır beyler, beni her şeyimden etmek istediniz. Size de taş üstünde taş bırakmam! Kendi elimle kurdum, kendi elimle yıkacağım, hem de yalnız ellerimle! Bakın, balta bile almadım.

İki eline tükürdü, yeniden çatı kirişlerini yakaladı.

Evlampiya gene:

- Bırak artık, beybaba, bırak artık, diyordu. Sesinde eşsiz bir sevecenlik vardı:
- Geçmişini unut, bana inan, bana... Bana her zaman inanırdın. İn, in artık aşağı, odama gel, benim yumuşacık yatağıma gel. Seni kurutacağım, ısıtacağım, yaralarımı saracağım. Bak ellerin yara bere içinde. Benim yanımda cennette gibi yaşayacaksın. İsteddiğini yiyeceksin, istediğin gibi uyuyacaksın. Evet, suç işledik. Gururumuz yüzünden günaha girdik! Bağışla artık, bağışla!

Harlov, başını salladı:

- Ya, söyle, söyle kızım. İnanırım mı, sanıyorsun? Yağma yok! İçimdeki güven duygusunu öldürdünüz, her şeyimi öldürdünüz. Bir kartal gibiydim. Sizin gözünüzde böcek gibi oldum. Siz bu böceği de ezdiniz. Yeter artık. Seni seviyordum, kendin de biliyorsun. Ama artık benim kızım değilsin. Ben de senin baban değilim. Ben yok olmuş bir adamım!

Harlov birdenbire Slötkin'e bağırdı:

- Ateş etsene, yalancı pehlivan! Ne diye yalnızca nişan alıyorsun? Yoksa yasayı mı düşündün? Harlov, her sözünü tarta tarta, yasa maddesini söyledi: "Bağışı alan kimse bağışlayanın yaşamına kastederse, bağışlayan bütün bağışını geri isteyebilir." Ha, ha, ha! Korkma yasacı herif, hiçbir şeyi isteyecek değilim... Her şeyimi kendim yok edeceğim. Yallah!

Evlampiya, son kez, "Beybaba!" diye yalvardı.

- Sus!

Suvenir, kekeleyerek:

- Martin Petroviç! Kardeş... beni bağışlayın! dedi.
- Beybaba, canım babacığım.

Harlov:

- Sus kancık köpek, diye bağırdı. Suvenir'e bakmadı bile. Yalnızca onun olduğu yana doğru tükürdü.

XXVII

Bu sırada Kvitsinski, üç arabalık tayfasıyla kapıda göründü. Yorulmuş atlar burunlarından soluyorlar, adamlar birbiri ardınca çamura atlıyorlardı. Harlov var gücüyle:

- Vay gidi vay! Ordu, işte ordu geldi! Bana karşı bütün bir ordu gönderiyorlar. Ama şimdiden söyleyeyim ki, buraya, dama kim gelirse onu hemen tepesi aşağı atarım. Ben sert bir ev sahibiyim. Zamansız gelen konuklardan hoşlanmam. Anlaşıldı mı?

İki eliyle "saçak ayağı" denen iki ön çatı kirişini tutup var gücüyle sallamaya başladı. Damın kıyısında duruyor, kirişleri sanki kendisiyle birlikte üstüne doğru çekiyor, mavna çekenler gibi "Heyemola, heyasa!" diye bağıırıyordu.

Slötkin, Kvitsinski'ye doğru koşup ona yakınmaya başladı. Kvitsinski, "engel olmamasını" rica etti. Düşündüğü planı uygulamaya koyuldu. Kendisi evin önünde

durdu. Dikkatini o yana çekmek için Harlov'a döndü, yaptığı işin soylulara pek yakışmadığını söyledi. Harlov gene "heyamola, heyamola" diye şarkısını

sürdürüyordu... Bu davranışlarından Natalya Nikolayevna'nın hiç hoşnut

olmayacağını, ondan böyle bir şey beklemediğini... Harlov "heyamola, heyamola"

şarkısını sürdürüyordu... Bu arada Kvitsinski, en güçlü, en gözüpek dört seyisini

evin arkasına gönderdi. Onlar da oradan dama çıkacaklardı. Ama bu saldırma planını,

Harlov sezmişti. Birdenbire çatı kirişlerini bıraktı. Ara katın arka bölümüne doğru

koştı. Görünüşü öyle korkunçtu ki ara kata çıkabilen iki seyis su borusuna

tutunarak hemen aşığı indiler. Köy çocukları bu hali sevinç çığılıklarıyla, kahkahalarla karşıladılar. Harlov arkalarından yumruklarını salladı. Evin önüne dönerek gene şarkısını tutturdu; eski işine koyuldu. Birdenbire durdu. Dikkatle uzağı baktı:

- Maksimuşka, dostum! Sen misin? diye haykırdı.

Başımı çevirdim... Gerçekten küçük Maksimuşka, köylülerin yanından ayrıldı, gülümseyerek dişlerini gösterdi, öne doğru yürüdü. Ustası olan saraç, belki de onu eve izinli göndermişti. Harlov:

- Bana bak, buraya gel Maksimuşka, benim sadık uşğıım. Çık buraya, çık yanıma. Bu Tatar düzenbazlarına, bu Litvanyalı haydutlara birlikte karşı koyalım.

Maksimka hep gülümseyerek hemen dama tırmanmaya başlamıştı ki, onu tutup geri çektiler. Bunu niçin yaptıklarını Tanrı bilir; belki de başkalarına örnek olsun diyerdir. Yoksa onun Martin Petroviç'e ne yardımı dokunabilirdi?

Harlov, gözdağı veren bir sesle:

- Öyle mi, dedi, öyleyse görürsünüz.

Yeniden çatı kirişlerini sallamaya başladı. Slötkin, Kvitsinski'ye dönerek:

- Vikenti Osipiç, dedi, izin buyurun da ateş edeyim; elbette korkutmak için daha çok. Çünkü tüfeğimde saçma var.

Kvitsinski, karşılık vermeye vakit bulamadı. Harlov'un olanca gücüyle, demir elleriyle sarsılan çift çatı kirişleri çatırdadı, eğildi, avluya korkunç bir gürültüyle düştü, artık yukarda tutunacak yer bulamayan Harlov da bütün ağırlığıyla düşüp yere çarptı. Herkes ürperdi, ah diye bağırdı... Harlov, kımıldamadan, yüzükoyun yatıyordu. Sırtına da damın üst kirişleri düşmüştü.

Herkes, Harlov'a doğru koştı. Üzerinden kırışları kaldırıp attılar, onu sırt üstü çevirdiler; yüzünde kıpırtı yoktu. Ağzında kan görünüyordu. Soluk almıyordu. Yanıma yaklaşan köylüler:

- Ruhunu teslim ediyor, diye mırıldandılar; kuyuya doğru koştular, bir kova su çekip Harlov'un başına döktüler; çamurlar, tozlar yüzünden sıyrıldı, ama cansızlığı sürüyordu. Bir peykeyi sürükleye sürükleye getirip ta evin dibine koydular, büyük zorluklarla Martin Petroviç'in kocaman vücudunu kaldırıp başını duvara dayayarak oturttular. Küçük Maksimka yaklaştı. Bir dizi üzerine çöktü, öbür ayağını da uzattı; eski efendisinin elini, biraz da yapmacık bir tavırla tuttu. Ölüm gibi solgun yüzlü Evlampiya, babasının tam önünde durdu, iri gözlerini ona dikti. Anna ile Slötkin, yanına yaklaşamıyorlardı. Herkes susuyor, bir şeyler bekliyordu. Sonunda Harlov'un gırtlğından, suda boğulmaya başlayan adam gibi kesik kesik horultular işitildi... Sonra sağ elini hafifçe kıdıldattı. (Maksimka sol elini destekliyordu.) Sağ gözünü açtı, yavaş yavaş, sanki korkunç sarhoş olmuş bir adam gibi bakarak, derin derin iç çekti, yayvan bir sesle:

- Düş... tüm... diyebilirdi. Sonra sanki bir az düşünmüş gibi:

- İşte o, dor... ru... tay... cık! dedi.

Birdenbire ağzından kan boşandı, bütün vücudu ürperdi... "Bu son artık!" diye düşündüm. Ama Harlov, gene sağ gözünü açtı. (Sol göz kapağı, bir ölünün göz kapağı gibi hiç kıdıldamıyordu.) Evlampiya'ya dikerek güç işitilir bir sesle:

- Ey, kızım... dedi, seni, ben... bağ... ıř...

Kvitsinski, sert bir el hareketiyle sahanlıkta hiç kıdıldamadan duran papazı çağırdı. Yaşlı papaz, zayıf dizleri daracık cüppesine dolaşa dolaşa yaklaştı. Ama

birdenbire, Harlov'on ayakları da, göğsü de çirkin bir biçimde kıvrıldı. Yüzünde aşağıdan yukarı doğru, dağınık bir kıpırdanış görüldü; Evlampiya'nın yüzü de aynı biçimde ürperdi, değişti. Maksimka, istavroz çıkarmaya başladı... Beni bir korkudur aldı. Kapıya doğru koştum. Arkama bakmadan, kapı kanadına dayandım. Bir dakika sonra arkamda ağızdan ağıza mırıldanmalar işitildi. Anladım ki, Martin Petroviç, artık aramızda yoktu.

Sonradan otopside görüldüğü gibi, kiriş ensesini kırmış, göğsünü de parçalamıştı.

XXIX

Atıma binmiş eve dönüyordum; yolda, ölürlen kızına acaba ne söylemek istemişti; "Seni bağışlıyorum, mu demek istemişti; yoksa Seni bağışlamıyorum" mu, diye düşünüyordum. Yağmur yeniden başlamıştı, ama ben yavaş yavaş ilerliyor, daha bir zaman yalnız kalmak, kendimi düşüncelerime vermek istiyordum. Suvenir, Kvitsinski ile gelen arabaların birinde yer bulmuştu. Gerçi o zaman daha genç, havaiydim, ama beklensin, beklenmesin (fark etmez) ölümün herkeste birdenbire oluşturduğu genel değişiklik; ölümün heybeti, görkemi, gerçekliği beni şaşırtmaktan geri kalmamıştı.

Evet, şaşırmıştım, ama gene de çocuk bakışım, birçok şeyin ayrımına varmıştı.

Slötkin, ivedi ivedi sanki çalınmış bir eşya gibi, gizlice tüfeğini bir yana atmıştı; herkes ona ve karısına birdenbire aşağı gören bakışlarla bakmaya başlamıştı. Çevresinde kimse kalmamıştı... Evlampiya'nın suçu, herhalde ablasından daha az olmamakla birlikte, ona bu gözle bakan yoktu. Ölen babasının ayağına kapandığı zaman, az da olsa acıma duygusu bile uyandırmıştı. Ama yine de, herkes onu da suçlu sayıyordu. Koca kafalı, kır saçlı, sakallı bir köylü, eski bir bilge gibi iki eliyle sopasına dayanarak:

- Yaşlı adama haksızlık ettiniz, günaha girdiniz! dedi; haksızlık ettiniz!

Bu "haksızlık" sözü, herkesçe karşı çıkılmaz bir yargı olarak kabul edilmiş, böylece halk mahkemesi yargısını vermişti. Bunu hemen anlamıştım. Ayrıca da Slötkin'in eskisi gibi buyurmayı göze alamadığını görmüştüm. Ona bir şey sormadan cesedi kaldırmışlar, eve götürmüşlerdi. Papaz bir şey sormadan, gerekli olan şeyler için kiliseye gitti. Muhtar da, kente haber göndermek üzere köye koştu. Anna Martinovna bile rahmetlinin vücudunu yıkamak için kazanın konulup su kaynatılmasını söylerken, her zamanki buyurgan tavrını bırakmıştı; sözleri daha çok bir ricaya benziyordu. Ona da kabaca karşılık verildi. Hep "acaba kızına ne söylemek istedi?" diye düşünüp duruyordum. Onu bağışlamak mı, yoksa ilenmek mi istemişti. Sonunda karar verdim: bağışlamak istemişti.

İki üç gün sonra Martin Petroviç'in cenazesi kaldırıldı; giderleri annem ödedi.

Annem ölüm haberini alınca çok üzülmüş, paraya bakılmamasını istemişti. Kendisi kiliseye gitmedi, dediği gibi: "Orada iki alçak kadınla şu aşağılık çifti" görmek istemiyordu. Ama Kvitsinski'yi, beni, Jitkov'u göndermişti. Söz arasında da Jitkov'u o günden sonra hep "kadın" diye çağırıyordu. Suvenir'i yanına yaklaştırmıyordu; uzun zaman kendisine "dostumun öldüren" diyerek kızıp durdu. Böylece gözden düşmek, Suvenir'e pek ağır gelmişti. Her zaman annemin bulunduğu odanın bitişiğindeki odasında ayak uçlarına basarak yürüyordu. Kendisini kaygıya, garip kuruntulara kaptırmıştı; hep ürküyor, "Şindik, şindik," diye mırıldanıp duruyordu.

Bana öyle geldi ki, kilisedeki cenaze töreni sırasında, Slötkin yeniden eski tavırlarına dönmüştü. Sağa sola eskisi gibi koşuyor, buyruklar veriyor, para cebinden çıkmadığı halde bir kapık bile fazla harcanmamasına dikkat ediyordu.

Annemin armağan ettiği yeni bir ceketi giymiş olan Maksimka, koroda öyle yüksek sesler çıkarıyordu ki rahmetliye karşı duyduğu duyguların içten geldiğine artık kimse kuşku duyamazdı. İki kızkardeş, hele Evlampiya, görgü kurallarına uygun olarak, yas giysisi giymişlerdi; ama ikisi de, sanki daha çok, üzgün değil de utanmış gibi görünüyorlardı. Anna, kendi halinde, tövbe etmiş bir tavır takınmıştı, ama, gene de kendini ağlamaya zorlamıyor, yalnızca güzel, kuru eliyle saçlarını, yanaklarını sıvazlıyordu. Evlampiya düşünceliydi. Harlov'un öldüğü gün gördüğüm o genel, o karşı çıkılmaz yargı, şimdi de, bana öyle geliyordu ki, kilisedeki bütün insanların yüzünde, davranışlarında, bakışlarında okunuyordu. Ama bu kez, halk daha durgun, sanki daha ilgisizdi. Sanki oradaki bütün insanlar Harlov ailesinin düştüğü o büyük günah için verilecek yargıyı, artık o tek büyük Yargıç'ın eline bırakmışlardı. İnsanların da artık bu günah için ne kaygılanmaları, ne öfkelenmeleri, ne de isyan duymaları gerekiyordu. Hepsi de pek öyle seilmeyen; dahası, korkulan rahmetlinin ruhu için can ve gönülden dua ediyorlardı; ölüm, pek de ansızın gelmişti. Kilisenin avlusunda bir köylü ötekine:

- Bari içseydi, kardeş, dedi.

- İçmeden de insan kimi zaman sarhoş olur.

Birinci köylü, o yargı sözünü, "Haksızlık ettiler!" sözünü yineledi. Öteki köylüler de "Haksızlık ettiler" dediler. Harlov'un köylüsü olarak tanıdığım bir köylüye:

- Ama rahmetli de size eziyet etmiyor muydu? diye sordum.

Köylü:

- Eh tabii, beyefendi değil mi? Ama ne de olsa haksızlık ettiler!

Öteki köylüler arasında yeniden, "Haksızlık ettiler," sözleri işitildi. Evlampiya, mezarın başında kendini yitirmiş gibi duruyordu. Sanki içini ağır bir düşünce

kaplamıştı. Kendisiyle birkaç kez konuşmak isteyen Slötkin'le, daha önce Jitkov'la konuştuğu gibi, dahası, daha kötü bir tavırla konuştuğunu gördüm.

Birkaç gün sonra, bölgemizde, Evlampiya Martinovna Harlova'nın, bütün malını mülkünü kızkardeşiyle eniştesine bırakarak, bir daha dönmek üzere baba ocağından ayrıldığı haberi yayıldı. Annem "Anna, kocasını kurtardı sanırım!" diye söylendi.

Pike oynadığı Jitkov'a (artık masada Suvenir'in yerini almıştı) dönerek ekledi:

"Yalnız seninle benim ellerimiz pek beceriksiz!" diye söylendi. Jitkov, kocaman pençelerine üzgün üzgün baktı. Sanki "Bu eller mi beceriksiz?" diye düşünüyordu.

Çok geçmeden Moskova'ya gidip yerleştik, aradan uzun yıllar geçtikten sonra Martin Petroviç'in iki kızını yeniden görme fırsatı çıktı.

XXX

Evet, onları yeniden gördüm. Anna Martinovna'ya pek doğal bir durumda rasladım.

Annemin ölümünden sonra, on beş yıldır ayak basmadığım köyümde oturuyordum. O zaman

hâlâ unutulmamış bir yavaşlıkla yapılan ortak çiftlik topraklarının pay edilmesi

işinde bir yargıya varmak üzere birkaç komşuyla birlikte dul Anna Slötkin'in evine

gitmek için çağrıldım. Doğrusunu söyleyeyim, annemin "Çıfıtçık" dediği kara erik

gözlü herifin ölmüş olduğu haberi, bana hiç dokunmadı. Ama dul karısını görmek

ilgimi çekiyordu. Bölgede onun yaman bir çiftlik sahibi olduğu söyleniyordu.

Gerçekten bütün çiftlik, oturma evi, öbür eklenti yapılar, yurtluk, (elimde olmadan

dama baktım; tenekeyle kaplanmıştı) her şey yerli yerindeydi ve gereğince

boyanmıştı da; Anna Martinovna, sanki bir Alman kadınıydı. Tabii, yaşlanmıştı;

ancak beni bir zamanlar o denli heyecanlandıran, o kendisine göre kuru ve yabanıl

çekiciliği büsbütün yitmemişti. Giysisi köy işiydi, zevkle biçilip dikilmişti. Bizi

dostça değilse de (bu sözcük ona hiç yakışmıyor) incelikle kabul etti. Beni, o korkunç olayın tanığını görünce kılını bile kıpırdatmadı. Sanki ağzına su almış da dökülmesinden korkuyormuş gibi ne annemden, ne babasından, ne kız kardeşinden, ne de kocasından söz açtı.

İkisi de güzel, yakışıklı, tatlı yüzlü, kara gözlerinden sevinç ve sevgi okunan iki kızı vardı; bir de oğlu... Oğlan biraz babasına benziyordu ama gene de pek hoş bir çocuktü. Çiftlik sahipleri arasındaki konuşmalarda Anna Martinovna, dingin, ağırbaşlı duruyor, söylenenlere ne ayak diriyor, ne de açgözlülük gösteriyordu. Ama hiç kimse onun gibi çıkarlarını düşünmüyor, haklarını onun gibi kandırıcı bir dille ortaya atmıyor, güçlü bir biçimde savunamıyordu. İşle ilgili bütün yasaları; bakanlık genelgelerini bile pek iyi biliyordu. Hafif, tatlı bir sesle konuşuyor, ağzından çıkan her söz amacına ulaşıyordu. Sonunda, bütün isteklerini kabul ettik. Öyle uzlaşmalara yanaştık ki, kendimiz de sonradan şaştık kaldık. Dönüşte kimi çiftlik sahipleri kendi budalalıklarına kızıyorlardı. Hepsi de homurdanıyor, başlarını sallıyorlardı. Biri, "Amma da cin fikirli kadın ha!" diyordu. Başka bir çiftlik sahibi sözlerinde daha az incelikli davranarak, "Yaman bir düzenbaz! Yatağı yumuşak yapar, ama üzerine yatmak zor olur," diye homurdanıyor; bir üçüncüsü de, "Hem de ne pinti!" diyordu, "Bize yalnızca biraz havyarla, birer kadeh votka ikram etti. Olur şey değil!" O ana dek susan bir çiftlik sahibi, birdenbire, "Bu kadından ne beklenir?" dedi, "Kocasını zehirlediğini bütün dünya biliyor!"

Kimse, belki de hiçbir temeli olmayan bu suçlamaya kaşı çıkmaya gerek görmemişti, buna pek şaştım. Beni daha çok şaşırtan başka bir nokta da şuydu: Anna Martinovna için söylenen hoş gitmeyen sözlere karşın, herkes, büyük çiftlik sahipleri bile ona biraz saygı duyuyordu. Hakem, biraz coşkuya kapıldı: "Onu tahta geçirin, bir

Semiramis olur, ikinci bir Katerina olur. İşçilerinin boyun eğişi, örnek bir boyun eğiş; çocuklarının eğitimi, örnek bir eğitim! Ne zekâ, ne zekâ!"

Semiramis'le ikinci Katerina'yı bir yana bırakalım, ama Anna Martinovna'nın pek rahat bir yaşam sürdüğü kuşkusuzdu. Kendisinden, ailesinden, bütün yaşayışından hem bir gönül rahatlığı, hem de bir ruh sağlamlığı havası esiyordu. Bu mutluluğun ne kadarını hak etmişti? Bu da başka bir soru. Hem bu gibi sorular gençlikte ortaya atılır. İyi, kötü, dünyada olan her şey, insanın yaptığı işlere göre değil, bir takım bilinmez, ama gene de mantıklı yasalara göre oluyor. Ama bu yasaların ne olduğunu anlatmaya kalkışacak değilim. Yalnızca bana öyle geliyor ki, kimi zaman bu yasaları belirsiz bir biçimde duyar gibi oluyorum.

XXXI

Hakemden Evlampiya Martinovna'nın ne olduğunu sordum. "Bildiğime göre evden ayrıldıktan sonra, ondan hiçbir haber alınamadı; belki de çoktan beri göklerde yaşıyordur," dedi. Hakemimiz böyle söyledi, ama ben Evlampiya'yı gördüğüme yüzde yüz eminim. Nasıl, ne zaman gördüğümü şimdi anlatacağım.

Anna Martinovna ile görüştükten aşağı yukarı dört yıl sonra Petersburg yakınlarında, orta halli insanların pek iyi bildiği Murino adlı küçük bir yazlıkta oturuyordum. Murino'da iyi avcılık yapılıyordu. Hemen her gün tüfeğimi alır, avlanmaya giderdim. Orta tabakadan Vikulov adlı bir arkadaşım vardı. Oldukça zeki, hoş bir çocuktü. Ama kendisinin de söylediği gibi yaşamda "pişmiş" bir adamdı. Neler yapmamıştı? Hiçbir şey onu şaşırtmıyordu. Bilmediği bir şey yoktu. Ama yalnızca avla şaraptan hoşlanıyordu. Bir kez Murino'ya dönerken, iki yolun kavşağında, yüksek bir duvarla çevrili, tek başına duran bir evin önünden

geçiyorduk. Bu evi ilk kez görmüyordum. Her görüşümde bende bir merak uyanırdı.

Burada gizemli, kapalı, iç karartıcı bir şey vardı; bir tutukevini, bir sayrıevini andırıyordu. Yoldan, yalnızca koyu bir renkle boyalı dimdik damı görünüyordu. Bütün duvarda bir tek kapısı vardı. Hiç açılmamasıya kapanmış gibi görünüyor, içerden hiçbir ses işitilmiyordu. Gene de, içinde insan yaşadığı belliydi. Çünkü evin bomboş bir görünümü yoktu. Tersine her şey o denli sağlam, o denli temelliydi ki, sanki bir saldırıya karşı koymaya hazırlanmış gibiydi. Arkadaşıma "Burası kale mi?" diye sordum. Vikulov, anlamlı anlamlı göz kırptı, "Garip bir yapı, değil mi? Buranın komiserine pek büyük bir gelir sağlıyor!" dedi.

- Nasıl iş bu?

- Nasıl mı? Böyle işte. Kendilerine İsa süsü verip papazsız yaşayanların bir tarikati vardır. İşittiniz mi hiç?

- İşittim.

- İşte onların başanası burada oturur.

- Kadın mı?

- Evet kadın. Onların Meryemi.

- Ne diyorsunuz?

- Dediğim gibi. Hem o kadar sertmiş, öyle buyruklar veriyormuş ki... Elinden binlerce ruble geçermiş. Bütün bu Tanrı annelerini bir elime geçirsem... Neyse, bırakalım bu konuyu.

Vikulov, köpeği Pegaşka'yı çağırdı. Pegaşka, yaman bir köpekti. Dehşetli koku alırdı, ama av kaldırmasını beceremiyordu. Vikulov, o denli koşmaması için arka ayağını bağlamak zorunda kalmıştı.

Onun sözleri kafamda yer etti. Gizemli evin önünden geçmek için, kimi zaman bile

bile yolumdan saptığımdı olurdu. Bir gün evin avlu kapısının önünden geçiyordum; garip değil mi, anahtarın kapıda gıcırdağını işittim, sonra kapı kanatları yavaş yavaş açıldı, büyük bir at kafası görüldü. Altın yeleleri yukarıya doğru bağlanmıştı. At cambazlarıyla at yetiştirenlerin kullandığı hafif bir araba yola çıktı. Arabanın maroken yastığı üzerinde, benden tarafta, otuz yaşlarında bir erkek oturuyordu. Pek yakışıklı, pek gösterişli bir adamdı. Tertemiz, kısacık bir kaftan giymişti, yalnızca alnının üstünden aşağı sarkan siyah kasketi değil, her şeyi siyahtı; çok iri yarı olan atı ağır ağır sürüyordu. Adamın yanında uzun boylu, kılıç yutmuş gibi dimdik bir kadın oturuyordu. Değerli, siyah bir şalla başını örtmüştü. Zeytin renginde kısa bir kadife kaftan, mavi bir yün eteklik giymişti. Beyaz ellerini gururla ve ağırbaşlılıkla göğsünün üstünde kavuşturmuştu. Araba soldaki yola sapmıştı. Kadın iki adım öteme geldi. Başını bana doğru biraz çevirdi. Ben de Evlampiya Harlova'yı tanıdım. Onu hemen tanıdım; bir an bile duraksamadım. Tanımamak olanaksızdı. Böyle gözleri, hele hem gururlu, hem tutkulu dudak çizgilerini kimsede görmemiştim. Yüzü daha uzamış, daha kurumuş, derisi biraz kararmıştı. Üzerinde yer yer buruşuklar görünüyordu. Ama en çok yüzü değişmişti. Yüzünün nasıl da kendine güvenir, sert, gururlu olduğunu sözle anlatmak güçtür. Her çizgisi, yalnızca egemenliğin verdiği rahatlığı gösteriyordu. Bana yönelen önemsemez bakışında, yine herkeste tam bir boyun eğiş görme alışkanlığı okunuyordu. Bu kadın, belliydi ki yalnızca kendisine tapanlarla değil, kendisine kul köle olan insanlarla çevrili yaşıyordu; belliydi ki her dileğinin, her buyruğunun hemen yerine getirilmediği zamanları unutmuştu bile!

Yüksek sesle:

- Evlampiya Martinovna! dedim. Biraz ürperdi, bana ikinci kez baktı. Korkuyla

değil, aşığı gören bir öfkeyle. "Beni kim rahatsız etmeye yelteniyor?" der gibi baktı. Dudaklarını yarı açarak bir buyruk verdi. Yanında oturan erkek bir silkindi. Dizginlerle ata vurdu, at güçlü, hızlı bir tırıslla ilerledi, araba uzaklaşıp gözden yitti.

O zamandan beri Evlampiya'ya hiç raslamadım. Martin Petroviç'in kızı bir Tanrı anası kılığına nasıl girmişti, bunu bir türlü anlayamıyordum. Kimbilir, bir gün "Evlampiya Tarikatı" adını alacak bir tarikat kuracaktır, belki de şimdiden kurmuştur. Bu dünyada neler olmuyor ki!

İşte benim bozkırdaki "Kral Lear"imin ailesi ve başlarına gelenler konusunda size söyleyeceklerim bu kadar.

Öyküyü anlatan arkadaş sustu; biraz daha konuştuk, sonra evlerimize dağıldık.

Weimar, 1870.